

BOSNA I HERCEGOVINA
VIJEĆE MINISTARA
Agencija za predškolsko, osnovno
i srednje obrazovanje

БОСНА И ХЕРЦЕГОВИНА
САВЈЕТ МИНИСТАРА
Агенција за предшколско, основно
и средње образовање

**SMJERNICE ZA PROVEDBU ZAJEDNIČKE JEZGRE
CJELOVITIH RAZVOJNIH PROGRAMA ZA PREDŠKOLSKI ODGOJ
I OBRAZOVANJE DEFINIRANE NA ISHODIMA UČENJA**

Mostar, 2021.

***Smjernice za provedbu Zajedničke jezgre cjelovitih razvojnih programa
za predškolski odgoj i obrazovanje definirane na ishodima učenja***

Voditeljica projekta:

dr. sc. Marija Naletilić

Konzultantice:

prof. dr. sc. Tamara Pribišev Beleslin, Univerzitet u Banjoj Luci, Filozofski fakultet

prof. dr. sc. Jasmina Bećirović-Karabegović, Univerzitet u Sarajevu, Pedagoški fakultet

Projektini tim:

Maja Stojkić, ravnateljica Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje

Marija Naletilić, voditeljica projekta, šefica Sektora za Zajedničku jezgru nastavnih planova i programa

Hašima Ćurak, stručna savjetnica za predškolski odgoj i obrazovanje

Danica Vasilj, stručna savjetnica za razrednu nastavu

Ana Bezer, stručna savjetnica za predškolsko obrazovanje

Radna skupina:

dr.sc. Marija Naletilić; Danica Vasilj, prof.; Hašima Ćurak, prof.; Ana Bezer, prof.; Marica Travar, prof.;

Alma Hadžagić Trnka, prof.; Doris Naletilić, prof.; Irena Vidović, prof.; mag. pred. odg. Slađana Mišić;

dr.sc. Dženeta Camović

Napomena:

Izrazi napisani samo u jednome gramatičkom rodu odnose se podjednako na ženski i muški rod.

SADRŽAJ

UVOD	5
1. TEMELJNE POSTAVKE ZA RAZVOJ KURIKULA ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE	8
1.1. Vrijednosti na kojima se temelje Smjernice	9
2. SVRHA I CILJ KURIKULA ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE	12
2.1. Poticanje optimalnoga tjelesnog razvoja, razvoj osjetilne osjetljivosti i opažanja te usvajanje osnovnih zdravstveno-higijenskih navika	13
2.2. Jačanje samopoštovanja, samopouzdanja i pozitivne slike o sebi, razvijanje socijalnih vještina i sposobnosti prilagodbe	13
2.3. Razvijanje govornih i komunikacijskih sposobnosti	13
2.4. Razvijanje kognitivnih sposobnosti djeteta nužnih za razumijevanje svijeta oko sebe	14
2.5. Poticanje stvaralaštva, kreativnoga mišljenja i simboličkoga izražavanja	14
3. NAČELA KURIKULA ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE	15
4. RAZVOJ KURIKULA ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE TEMELJENOG NA ZJCRP-U	17
4.1. Kompetentno dijete	17
4.2. Obilna struktura kurikula za rani i predškolski odgoj i obrazovanje	19
4.3. Ishodi učenja i razvoja	20
4.4. Pokazatelji	21
4.5. Preporuke	22
5. PRIMJENA KURIKULA ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE	25
6. PRAĆENJE, DOKUMENTIRANJE I VRJEDNOVANJE	31
7. LITERATURA	36
8. PRILOZI	40

UVOD

Nakon što je Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje izradila *Zajedničku jezgru cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje definiranu na ishodima učenja* (u nastavku teksta: ZJCRP) i nakon njezine objave u Službenome glasniku BiH, br. 77/18, ukazala se potreba za izradbom smjernica za njezinu provedbu. U razdoblju od veljače do srpnja 2021. godine realiziran je proces izradbe *Smjernica za provedbu Zajedničke jezgre cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje definirane na ishodima učenja* (u nastavku teksta Smjernice).

Cilj toga dokumenta jest pružanje potpore svima koji su uključeni u proces kurikulske reforme usmjerene na kreiranje suvremenih, humanistički orijentiranih predškolskih kurikula entiteta/županija i Brčko distikta Bosne i Hercegovine.

Smjernice su namijenjene stručnim timovima za izradbu kurikula za rani i predškolski odgoj i obrazovanje na entitetskim/županijskim razinama i mjerodavnim obrazovnim vlastima koji će zajedno raditi na razvoju i usklađivanju kurikula sa ZJCRP-om, kao i na unaprjeđivanju ostalih elemenata kurikulske reforme.

Vrijednosti

Vrijednosti na kojima se Smjernice temelje napisane su po uzoru na kvalitetne i uspješne odgojno-obrazovne sustave i prakse organiziranoga predškolskog odgoja i obrazovanja u svijetu, kao i u našem bližem okružju. Filozofija na kojoj se temelji ovaj dokument predstavljena je kroz sustav univerzalnih i općevažećih vrijednosti kojima treba težiti prilikom njegova tumačenja i provedbe.

Polazeći od definiranih vrijednosti i svih ostalih elemenata određenih u Smjernicama, praktičari u području predškolskoga odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini mogu preispitati korigirati i nadograditi svoje postojeće obrasce i modele odgojno-obrazovnog rada. Definirane su vrijednosti: *vrijednosti ranoga djetinjstva; uvažavanje i humanost; participacija djece; održivost; holistički pristup djece; uvažavanje i raznolikost; jednakost u pristupu odgoju i obrazovanju i inkluzivni pristup.*

Odgoj i obrazovanje čine temelj društvenoga napretka i najvažniji su čimbenik razvoja čovjeka i usavršavanja ljudske zajednice. Od velike je važnosti prepoznati i usuglasiti zajedničke društveno-kulturne vrijednosti i dugoročne odgojno-obrazovne ciljeve koji podupiru i usmjeravaju odgojno-obrazovno djelovanje. Od predškolskih se ustanova očekuje promišljanje i djelovanje u skladu s tako određenim vrijednostima i ciljevima. Znanje, obrazovanje i cjeloživotno učenje trebaju biti temeljni pokretači razvoja bosanskohercegovačkoga društva i svakoga pojedinca.

U Bosni i Hercegovini predškolski odgoj i obrazovanje sastavni je dio odgojno-obrazovnih sustava. On je prvi, poseban i specifičan stupanj odgojno-obrazovnih sustava koji se bavi odgojem i obrazovanjem djece do polaska u osnovnu školu, a temelji se na načelu najboljega interesa djeteta. Obveza mjerodavnih obrazovnih vlasti jest pobrinuti se za ostvarivanje prava na obrazovanje osiguranjem pristupa svim razinama odgoja i obrazovanja.

Osiguranje načela najboljega interesa djeteta u tome kontekstu zahtijeva: dostupnost svim razinama odgoja i obrazovanja svakome djetetu; obuhvaćenost svakoga djeteta odgojem i obrazovanjem, pogotovu ugroženih skupina; poduzimanje svih potrebnih mjera za povećanje obuhvata djece na razini predškolskoga odgoja i obrazovanja; uklanjanje komunikacijsko-informacijskih i fizičkih zaprjeka, smanjenje psihosocijalnih zaprjeka; osiguranje mjera za poštivanje kulturnih, vjerskih i jezičnih različitosti; osiguranje slobode mišljenja i izražavanja; osiguranje ravnopravnosti spolova; osiguranje besplatnoga obveznog odgoja i obrazovanja; opremljenost i popunjenost ustanova itd. Kada je u pitanju kvaliteta odgoja i obrazovanja, Konvencijom o pravima djeteta ističe se da obrazovanje treba usmjeriti prema punome razvoju osobnosti, nadarenosti, psihičkih i tjelesnih sposobnosti, promicanju

ljudskih prava i temeljnih sloboda, poštivanju djetetovih roditelja, njegova kulturnoga identiteta, jezika i vrijednosti, kao i civilizacije koja se od njega razlikuje.

Izradbi Smjernica prethodila je detaljna analiza važećih dokumenta (programa/kurikula) na kojima se temelji predškolski odgoj i obrazovanje u entitetima, županijama i Brčko distriktu BiH, kao i važećih razvojnih programa/kurikula zemalja u regiji, Europskoj uniji i svijetu.

Cilj i svrha analize programa/kurikula bio je stjecanje uvida u strukturu tih dokumenta koji će, osim teorijskih i praktičkih dostignuća iz područja predškolskoga odgoja i obrazovanja u svijetu i kod nas, osobito onih dostignuća koji su usmjereni k novoj paradigmi ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja, predstavljati polazište za izradbu Smjernica.

U prvoj fazi analize prikupljeni su svi dostupni važeći predškolski programi u BiH (programi iz županija u Federaciji BiH, iz Republike Srpske i iz Brčko distrikta BiH). Potom su prikupljeni kurikuli zemalja iz regije, Europske unije i svijeta (Hrvatska, Crna Gora, Srbija, Slovenija, Sjeverna Makedonija, Portugal, Slovačka, Francuska, Finska, Irska, Mađarska, Češka, Ujedinjeno Kraljevstvo, Novi Zeland, Australija).

U drugoj se fazi pristupilo detaljnoj analizi svakoga programa/kurikula vodeći se unaprijed određenim elementima analize (ciljevi, načela, filozofija i struktura dokumenta) te je načinjen tablični, usporedni prikaz elemenata analiziranih programa/kurikula. (Tablice se nalaze u prilogu str. 40).

Analiza je pokazala da razvoj predškolskih programa temeljenih na ishodima učenja i razvoja u Bosni i Hercegovini počinje od 2007. godine (počev od Programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja Republike Srpske iz 2007.), da je tekao neujednačeno i da do sada nije završen u svim entitetima i županijama Federacije Bosne i Hercegovine i Brčko distriktu BiH. U Federaciji BiH u dvjema županijama nije donesen zakon za predškolski odgoj i obrazovanje čime se nisu stvorili uvjeti za razvoj novoga predškolskog kurikula. Analizom se utvrdilo da se u Bosni i Hercegovini u jednoj županiji upotrebljava predškolski program koji je utemeljen na konceptima i ishodima učenja predloženim u ZJCRP-u 2018., dok se u ostalim županijama i entitetu upotrebljavaju programi koji se temelje na ZJCRP-u iz 2008.

U trećoj, završnoj fazi dobiveni rezultati analize činili su referentni okvir za kreiranje metodologije rada koja je obuhvaćala definiranje strukture Smjernica za buduće kurikule za rani i predškolski odgoj i obrazovanje. Struktura uključuje smjernice i strateške elemente koji su nužni za kvalitetno koncipiran predškolski kurikulum koji, u konačnici, predstavlja bazu za izradbu izvedbenih kurikula.

Dakle, Smjernice su usredotočene na kurikulum u širem smislu kao službenome dokumentu koji predstavlja zajednički, orijentacijski i fleksibilan sažetak vrijednosti, načela i koncepcija na kojima se temelji odgojno-obrazovni rad u predškolskim ustanovama. Taj kurikulum postaje temelj za kreiranje kurikula u užem smislu (izvedbenih, realnih programa) koji nastaju i kontinuirano se zajednički (djeca i odgojitelji) razvijaju, mijenjaju i modificiraju u konkretnoj odgojno-obrazovni praksi (u predškolskoj ustanovi, odgojnoj skupini). Kurikulum je otvorena i razvojna koncepcija koja se postupno i sustavno razvija kao rezultat zajedničkoga promišljanja i rada svih koji u njemu sudjeluju.

U tako shvaćenom kurikulskom kontekstu uloga Smjernica nije propisivati unaprijed definiran plan i "završni proizvod", nego promicati fleksibilnost i usklađenost kurikula sa složenom, višedimenzionalnom, dinamičnom i promjenjivom odgojno-obrazovnom praksom.

Smjernice su koncipirane na način da svi elementi čine logički povezanu cjelinu kojom se definiraju važne sastavnice kvalitetnoga predškolskog kurikula (Tablica 1.).

Tablica 1.: Struktura Smjernica za izradbu kurikula za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

<i>Elementi strukture</i>	<i>Sadržaj</i>
Temeljne postavke za razvoj kurikula za rani i predškolski odgoj i obrazovanje	<ul style="list-style-type: none"> –svako dijete u uzrastu do pred polazak u školu ima pravo na jednak pristup kvalitetnome predškolskom odgoju i obrazovanju –svako je dijete kompetentno, sposobno i jedinstveno biće –odgojitelji, zajedno s roditeljima, važni su odrastanju svakoga djeteta predškolskoga uzrasta –predškolske su ustanove institucije od najviše društvene važnosti –vrijednosti ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja: <li style="padding-left: 20px;">vrijednosti ranoga djetinjstva <li style="padding-left: 20px;">–uvažavanje i humanost <li style="padding-left: 20px;">–participacija djece <li style="padding-left: 20px;">–održivost <li style="padding-left: 20px;">–holistički pristup djetetu <li style="padding-left: 20px;">–uvažavanje i raznolikost <li style="padding-left: 20px;">–jednakost u pristupu odgoju i obrazovanju <li style="padding-left: 20px;">–inkluzivni pristup
Svrha i cilj kurikula za rani i predškolski odgoj i obrazovanje	<ul style="list-style-type: none"> -svrha -opći cilj -dugoročni ciljevi
Načela kurikula za rani i predškolski odgoj i obrazovanje	<ul style="list-style-type: none"> –zajednička odgovornost za odgoj i obrazovanje djeteta –jedinstvo odgoja, obrazovanja, njege i zaštite –igra je temelj razvoja, učenja i odrastanja –profesionalna autonomija, etičnost i odgovornost
Razvoj kurikula za rani i predškolski odgoj i obrazovanje temeljen na ZJCRP	<ul style="list-style-type: none"> –kompetentno dijete –oblasna struktura –ishodi učenja –pokazatelji –preporuke
Primjena kurikula za rani i predškolski odgoj i obrazovanje	<ul style="list-style-type: none"> –okruženje za učenje –strategije učenja i poučavanja –aktivna uloga djeteta –uloga odraslih –partnerstvo s roditeljima –prijelazi djece – osiguranje kontinuiteta u odgoju i obrazovanju –poštivanje načela i standarda za predškolski odgoj i obrazovanje
Praćenje, dokumentiranje i vrjednovanje	<ul style="list-style-type: none"> –praćenje –dokumentiranje –vrjednovanje: <li style="padding-left: 20px;">–dječjeg napretka <li style="padding-left: 20px;">–kurikula u širem smislu <li style="padding-left: 20px;">–rada u predškolskim ustanovama (vanjsko i unutarnje vrjednovanje kurikula) –samovrjednovanje odgojitelja.

1. TEMELJNE POSTAVKE ZA RAZVOJ KURIKULA ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

Svako dijete predškolskoga uzrasta ima pravo na jednak pristup kvalitetnome odgoju i obrazovanju

Smjernicama se pruža potpora dobrobiti djeteta koja se sagledava kroz tri stajališta:

- osobnu, emocionalnu, socijalnu i obrazovnu dobrobit za svako dijete u BiH
- društvenu dobrobit kojom se osnažuje zajednica za stvaranje boljih uvjeta za odgoj i obrazovanje djece
- sustavno-institucionalnu potporu kao temelj za osiguravanje dobrobiti za svako dijete uključeno u institucionalni odgoj i obrazovanje.

Najveće su dobrobiti za djecu: sigurno i poticajno okružje, osoblje sklono pružanju potpore i ohrabrivanju, prilike za pojačane verbalne i socijalne interakcije te primjena iskustva za promicanje kognitivnoga i tjelesnoga razvoja djece.

Svako je dijete kompetentno, sposobno i jedinstveno

Smjernicama se osnažuju:

- unutarnje snage djeteta i motivacija za učenje, sudjelovanje i djelovanje, komuniciranje, aktivno istraživanje, upoznavanje i interakciju s različitim okružjima
- potrebe djeteta za pripadanjem i razvijanjem odnosa (relacija) s vršnjacima i drugim osobama.

Odgojitelji, zajedno s roditeljima, važni su odrasli u odrastanju svakoga djeteta predškolskoga uzrasta

Smjernicama se odgojitelji zajedno s drugim stručnim suradnicima u predškolskoj ustanovi osnažuju za:

- suradnju i razvijanje partnerstva s obiteljima u najboljeme interesu djeteta
- izražavanje svoje kreativnosti, autonomije, odgovornosti i profesionalnosti
- razvijanje sposobnosti refleksije, poštovanja, slušanja i razumijevanja perspektive djeteta
- timsko djelovanje s ciljem promicanja i zastupanja interesa djece predškolskoga uzrasta, roditelja i profesije u području predškolskoga odgoja i obrazovanja u zajednici.

Predškolske su ustanove institucije od najviše društvene važnosti

Smjernicama se pruža potpora za institucionalni razvoj u smjeru:

- otvorenih institucija u kojima će svaka obitelj i svako dijete biti zadovoljno, zainteresirano, dobrodošlo i prihvaćeno
- okružja bogatoga resursima, izazovima i prilikama za igru, razvoj i učenje, za stjecanje različitih iskustava i razvijanja znanja, vršnjačke kulture i odnosa s drugima
- okružja koja će promicati zdrave temelje razvoja, odrastanja i životnih stilova, vrijednosti cjeloživotnoga učenja, demokratsku kulturu i poštovanje.

1.1. Vrijednosti na kojima se temelje Smjernice

Smjernice ukazuju na vrijednosne postulate kojima se iskazuje čemu treba težiti i što treba predstavljati okosnicu pri kreiranju suvremenih, humanistički orijentiranih predškolskih kurikula.

Vrijednosti ranoga djetinjstva

Rano djetinjstvo i odrastanje djece do polaska u osnovnu školu prema mnogo čemu jedinstveno je i neponovljivo razdoblje u životu ljudskoga bića. To se razdoblje naziva i „putovnicom za život“ i odlikuje se intenzivnim rastom i razvojem, igrom kao autentičnom dječjom aktivnosti, osamostaljivanjem i stjecanjem iskustava kojima djeca razvijaju sebe kao društvena bića. Odgojitelji, stručni suradnici i ostali profesionalci koji rade u predškolskim ustanovama koriste se različitim teorijskim perspektivama kako bi kontinuirano promišljali o društvenoj ulozi u oblikovanju ranoga djetinjstva i položaja djece u zajednici. Djeca predškolskoga uzrasta nositelji su prava i svojim autentičnim aktivnostima i načinom mišljenja razvijaju kontekst u kojem odrastaju, što snažno ističe obvezu poštovanja nepovredivosti ljudskoga života, slobode i integriteta ličnosti, jednaku vrijednost svih ljudi i odsutnost diskriminacije. Odgoj i obrazovanje treba počivati na načelima demokratskoga društva koje je usmjereno na ispunjavanje osnovnih dječjih prava i potreba, kao i najboljega interesa djeteta u ranome djetinjstvu.

Uvažavanje i humanost

Pravo je djeteta da živi u zdravoj sredini, da ima jednaka prava kada su u pitanju uvjeti za normalan rast, razvoj i učenje kako bi se najoptimalnije razvilo u tjelesnome, intelektualnome i socijalnome pogledu.

Suvremeno koncipiran odgojno-obrazovni sustav u kojem se odvija otvoren, dinamičan odgojno-obrazovni proces, polazi od ideje humanizma i shvaćanja da se specifična priroda djeteta i njegova tjelesnoga i duhovnoga razvoja temelji na općim pravima i potrebama djeteta, i na holističkom pristupu u procesu odgoja. Uvažavanje dostojanstva djeteta jamstvo je razvoja njegovoga pozitivnog identiteta i pretpostavka za razvijanje uspješnoga i djelotvornoga odraslog čovjeka. Humanistička koncepcija polazi od djeteta kao vrijednosti po sebi koja se prihvaća u potpunoj svojoj osobnosti. Dijete se doživljava kao aktivno i interaktivno biće, a posebice se naglašava važnost dostojanstva djeteta i njegovanje vjere u vlastite kompetencije.

Participacija djece

Djeca su u suvremenome odgojno-obrazovnom kontekstu aktivni sudionici vlastitoga razvoja. Oni konstruiraju i razvijaju svoj sustav znanja, činjenica, generalizacija, kompetencija na temelju interakcije s drugom djecom i odraslima u poticajnoj sredini koja pruža raznovrsna iskustva, mogućnosti izbora i prilika za samoorganizaciju i kvalitetno bavljenje aktivnostima. U demokratski ustrojenom odgojno-obrazovnome procesu razumijevanje i uvažavanje perspektive djeteta zahtijeva odgojitelja koji iskazuje interes, pažljivo promatra dijete, ulaže napor da ga što bolje razumije i prihvaća njegove inicijative. Na tim se temeljima osigurava primjerena potpora djetetu, koja je usmjerena prema autentičnome sudjelovanju, koja uvažava dječja nastojanja i osnažuje njihovu autonomiju. Drugim riječima, od pedagoške inicijative odgojitelja ovisit će kvaliteta okružja za učenje, kao i razvoj participativne prakse. Kvalitetan kurikulum jest onaj koji polazi od djeteta, koji podupire “slušanje” djece, promatranje i praćenje kako se aktiviraju i razvijaju njegove emocije, zainteresiranost, saznanja, koji potiče djecu na razvijanje inicijative, znatiželje, kreativnosti i davanje doprinosa vlastitome učenju.

Poštivanje prava djeteta na oblikovanje vlastitoga mišljenja i slobodnoga izražavanja svojih stajališta o pitanjima koja se odnose na njega, omogućava djeci biti ravnopravnim sudionicima u procesu zajedničkoga učenja s drugom djecom i odraslima. U takvim odnosima djecu treba poticati i osposobljavati za samoprocjenu, čime uče preuzimati odgovornost za svoje odlučivanje i djelovanje, tj. za vlastite izbore i njihove posljedice. Cjelokupna komunikacija i sve odgojno-obrazovne intervencije odgojitelja trebaju odražavati poštovanje djece, njihovih potreba, prava i osobnosti.

Održivost

Predškolski odgoj i obrazovanje postavlja temelje za razumijevanje koncepta održivosti i cjeloživotnoga učenja promičući aktivno sudjelovanje djece u društvu za održivi razvoj u svim trima područjima održivosti: socijalnoj i kulturnoj, ekonomskoj i održivosti okružja/okoline, tj. životne sredine. Predškolske ustanove promiču dijalog, suzbijanje nejednakosti, mirno rješavanje konflikata, razvijanje osjećaja pravednosti, razvijanje empatije i suosjećanja. Posebice se promiču ekološke vrijednosti s ciljem oblikovanja ekološkoga načina mišljenja i djelovanja djece. Predškolski odgoj i obrazovanje za održivi razvoj usmjeren je na društveni napredak u kojem se prepoznaju potrebe svakoga, kao i na potrebu očuvanja kvalitete okoliša i razumne uporabe prirodnih resursa.

Holistički pristup djeci

Holistički pristup djeci, njihovu razvoju, učenju, potrebama, mišljenju i interesima temelji se na činjenici da predškolska djeca svijet promatraju i doživljavaju cjelovito te takva treba biti i potpora odraslih. Svi pojedinačni oblici razvoja čine cjelinu ličnosti djeteta te je neopravdano razdvajati, favorizirati ili podcjenjivati neki od njih u praksi predškolskih ustanova. Holistički koncept ujedinjuje njegu, odgoj, obrazovanje, zdravlje, ponašanje i socijalne vještine, odnosno obrazovanje u najširem smislu. Zagovara se pristup cjelovitoj osobi djeteta predškolskoga uzrasta: priznaje se sposobnost svakoga djeteta da uči, a visoka se očekivanja postavljaju za svu djecu.

Uvažavanje i raznolikost

U predškolskoj je ustanovi potrebno oblikovati odgojno-obrazovni pristup koji se temelji na prihvaćanju i poštivanju različitosti djece. Osim uvažavanja dječje perspektive, taj pristup podrazumijeva i osposobljavanje djeteta za razumijevanje svojih prava, obveza i odgovornosti, kao i uvažavanje i poštivanje prava, obveza i odgovornosti drugih. Ponašanje svih zaposlenih u predškolskoj ustanovi i njihov način djelovanja treba biti usmjeren na promicanje ljudskih prava i sloboda sukladno načelima zabrane bilo kakve diskriminacije.

Jednakost u pristupu odgoju i obrazovanju

Odgojno-obrazovni proces u predškolskim ustanovama temelji se na Zakonu o predškolskom odgoju i obrazovanju, Zajedničkoj jezgri cjelovitih razvojnih programa definiranoj na ishodima učenja, cjelovitim razvojnim programima, na onome za što djeca pokazuju interes, kao i na njihovu znanju i iskustvima koja su prethodno usvojila. Odgojno-obrazovni proces uzima u obzir različite uvjete za rad, osobnosti zajednice, potrebe djece i prilagođava se svakome djetetu u predškolskoj ustanovi.

Svako dijete ima jednako pravo pristupa i sudjelovanja u predškolskome odgoju i obrazovanju, bez diskriminacije na temelju uzrasta, spola, sposobnosti, nacionalne i religijske pripadnosti, socijalno-ekonomskoga statusa, mjesta življenja ili bilo čemu drugom (načelo jednakosti i nediskriminacije). Jednak pristup i mogućnosti podrazumijevaju osiguranje jednakih uvjeta i prilika za sve djevojčice i dječake. Predškolske ustanove trebaju poštivati nacionalne i vjerske slobode, jezik, kulturu i običaje svih naroda i nacionalnih manjina, promicati toleranciju i kulturu dijaloga. To je pravo zajamčeno Ustavom Bosne i Hercegovine, Europskom konvencijom o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda, Okvirnom konvencijom za zaštitu nacionalnih manjina te Konvencijom o pravima djeteta.

Inkluzivni pristup

Inkluzivni se pristup temelji na suvremenom filozofsko-sociološkom i pedagoškom konceptu kojim se zagovara osjetljivost i toleriranje različitosti, poticanje i osnaživanje suživota s različitimima te posebno osposobljavanje za taj suživot. Kvalitetan predškolski inkluzivni odgoj i obrazovanje jest pretpostavka rasta, razvoja i postignuća svakoga djeteta bez obzira na različitosti, uključujući djecu i obitelji koje su iz nekoga razloga na marginama društva. Time se u odgojno-obrazovnom procesu svoj djeci osiguravaju ravnopravan položaj i podjednake mogućnosti. Kroz institucionalnu kulturu, politiku i praksu u zajednici prati se neprekidan tijek promjena, učenja, sudjelovanja i postignuća svakoga djeteta. Inkluzivna kultura u predškolskim ustanovama pruža pristupačno i poticajno okruženje koje podupire rad kroz suradnju, interakciju i rješavanje problema i gdje se zagovara poštivanje i prihvaćanje različitosti. Inkluzivni pristup stavlja naglasak na razvoj pozitivnih uvjerenja, osvješćivanje i eliminaciju stereotipa i predrasuda, uporabu različitih strategija poučavanja i razumijevanja djeteta u okruženju u kojem vršnjaci imaju važnu ulogu. Proces postizanja inkluzivnoga odgoja i obrazovanja usmjerava se na akcije koje rezultiraju promjenama na razini predškolske ustanove i zajednice. Odgojitelj kreira sigurno, inkluzivno, fleksibilno i stimulativno okruženje potičući suradničko učenje, uzajamnu potporu i uvažavanje različitosti koristeći se metodama učenja i rada prilagođenim različitim intenzitetima, zahtjevima i stilovima učenja; kontinuirano prati i procjenjuje napredak djece i svoj rad te planiranje temelji na dobrome poznavanju njihova razvoja i podupire djecu u razvoju univerzalnih vrijednosti. Inkluzivni pristup podrazumijeva pružanje potpore, razumnu prilagodbu i ranu intervenciju, tako da sva djeca imaju mogućnost ispuniti svoj potencijal, stavljajući u središte pozornosti kapacitete djeteta i njegove afinitete, a ne sadržaje učenja i poučavanja.

2. SVRHA I CILJ KURIKULA ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

Suvremeni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje temelji se na važećim zakonima i relevantnim dokumentima iz područja predškolskoga odgoja i obrazovanja. Usmjeren je k humanističkoj orijentaciji i suvremenim teorijskim i praktičnim saznanjima koja promiču autentičnost ranoga djetinjstva, otvorenost i razvojnu primjernost, holistički pristup razvoju djece, individualizirani pristup i konstruktivističku/sukonstruktivističku koncepciju učenja.

Svrha kurikula za predškolski odgoj i obrazovanje jest osiguravanje okružja u kojem se djeca osjećaju prihvaćeno, kompetentno i sigurno. Takvo je okružje usmjereno na kulturu istraživanja s djecom, pedagogiju slušanja i otkrivanja perspektive djeteta kroz konstruktivističku paradigmu učenja. Na taj način znanje postaje autentična konstrukcija djeteta koja nastaje kao rezultat različitih dječjih iskustava i doživljaja.

Temeljna postavka humanističkoga pristupa odgoju i obrazovanju je shvaćanje razvoja kao kontinuiranoga i dinamičnoga procesa unutar kojega se odvijaju kvantitativne i kvalitativne promjene. Pri tom se uvažavaju mogućnosti svakoga djeteta, kao i individualne razlike. Dijete doživljava svijet cjelovito i jedinstveno što odgovara karakteristikama njegova mišljenja i spoznaje. U tome je procesu u prvome planu aktivni odnos djeteta prema učenju i stjecanje iskustva iz prve ruke u sigurnom i stimulativnom okružju za učenje u kojem djeca slobodno istražuju, propituju, stječu znanja ujedinjeno i pronalaze rješenja na sebi svojstven način.

Tako kvalitetno koncipiranom kurikulu opći je cilj stvaranje i usklađivanje svih uvjeta za kvalitetno odrastanje djece predškolske dobi i razvoj njihovih kompetencija poštujući posebnosti ranoga djetinjstva i razvoja djece te temeljna načela o pravima djeteta, poticanje cjelovitoga (holističkoga) razvoja, odgoja i učenja djece ranoga i predškolskoga uzrasta u skladu s njihovim mogućnostima, sposobnostima, potencijalima, potrebama i interesima. Polazna je osnova neponovljivost (jedinstvenost) svakoga djeteta, važnost iskustava ranoga djetinjstva, aktivno učenje i interakcija s drugom djecom, odgojiteljima i materijalom, što uključuje potporu i praćenje tjelesnoga, psihološkoga, kognitivnoga i emocionalnoga razvoja.

Na temelju općega cilja formuliraju se dugoročni ciljevi koji daju smisao odgojno-obrazovnom radu te predstavljaju uvjet za određivanje jasnih i konkretnih ishoda. Oni usmjeravaju odgojno-obrazovne akcije i odraz su filozofije ranoga i predškolskoga odgoja i vizije koja se razvija odgovorima na pitanja:

- Što želimo da bude krajnji ishod procesa razvoja i učenja djece?
- U čemu je smisao toga što učimo?
- Na koje ciljeve učenja i razvoja se potrebno usredotočiti?

U predškolskome se kurikulumu kroz aktivnosti igre djeca podupiru u svome ranom osobnom razvoju uključujući:

- razvoj kapaciteta za komunikaciju na materinskome jeziku aktivnostima kojima se potiče točna artikulacija riječi, proširuje njihov rječnik i razvija njihova sposobnost da slušaju druge
- fizički i motorički razvoj i aktivnosti kojima se potiče koordinacija njihovih tjelesnih pokreta
- progresivnu spoznaju o sebi samima, o drugima i o okružju
- razvoj kapaciteta da definiraju i slijede pravila, da razlikuju dobro od lošeg i da razlikuju ono što je dopušteno od onoga što je zabranjeno

- ohrabrivanje i potporu za angažiranje u praktičnim aktivnostima, za procjenu rizika i opasnosti i za pridržavanje pravila osnovne higijene i sigurnosti.

U Smjernicama se promiču ciljevi koji se definiraju globalno, a njihova se operacionalizacija obavlja kroz određivanje ishoda i pokazatelja učenja i razvoja.

2.1. Poticanje optimalnoga tjelesnog razvoja, razvoj osjetilne osjetljivosti i opažanja te usvajanje osnovnih zdravstveno-higijenskih navika

Ovi su ciljevi usmjereni na poticanje skladnoga razvoja tijela i tjelesnih sposobnosti, kao i usavršavanja funkcije osjetilnih organa i stjecanje bogatoga osjetilnog iskustva. Važno je omogućiti djeci da budu aktivna i interaktivna te da razvijaju pokrete kontrole i koordinaciju. Osim toga usmjereni su na poticanje i razvoj higijenskih navika (osobne urednosti, čistoće i higijene) i zdravstvene kulture radi očuvanja i jačanja vlastitoga zdravlja te stjecanja zdravih životnih navika s ciljem povećanja sigurnosti i otpornosti organizma prema nepovoljnim utjecajima i izazovima suvremenoga načina života.

2.2. Jačanje samopoštovanja, samopouzdanja i pozitivne slike o sebi, razvijanje socijalnih vještina i sposobnosti prilagodbe

Ciljevi su usmjereni na razvijanje vlastitih kompetencija, osjećaja sigurnosti i povjerenja u vlastite snage, vlastite vrijednosti, mogućnosti i specifičnosti te poticanje samostalnosti.

Socijalni aspekt razvoja posebice je orijentiran na razvijanje socijalnih vještina koje podrazumijevaju: razumijevanje osnovnih društvenih odnosa; poticanje suradničkih odnosa u skupini, uzajamnoga pomaganja i uvažavanja; razvoj sposobnosti usklađivanja svojih želja i potreba sa željama i potrebama drugih; povezivanje s bliskim osobama i razvoj povjerenja te uživanje u zajedničkom življenju u predškolskoj ustanovi.

U emocionalnome su razvoju ciljevi usmjereni na razvijanje sposobnosti empatije, osjetljivosti za osjećanja drugih i poštivanja interesa, mišljenja i ponašanja drugih te izražavanja emocija na društveno prihvatljiv način, primjerice jačanje otpornosti na frustracije.

Osim toga ciljevi su usmjereni i na poticanje razumijevanja i usvajanja etičkih normi u skladu s vrijednostima demokratskoga, humanoga i tolerantnoga društva osjetljivog na obiteljske, kulturuloške i vjerske različitosti te na razvijanje navika i stavova koji su poželjni u društvenome životu.

U skladu s tim ciljevi su orijentirani i na razvoj svijesti o pripadnosti kulturi i tradiciji svoga naroda i svoje domovine, uz njegovanje tolerancije te uvažavanja i prihvaćanja različitosti, kao i na razvijanje svijesti o važnosti zaštite i očuvanja prirodne i društvene okoline.

2.3. Razvijanje govornih i komunikacijskih sposobnosti

Ciljevi su usredotočeni na poticanje svih oblika komunikacije i različitih funkcija govora, njegovanje glasovne kulture, pravilne artikulacije i izgovora, bogaćenje rječnika i rečenice, razvoj sposobnosti za uspostavljanje verbalne i neverbalne komunikacije i vještine slušanja te razvoj kulturne komunikacije. Uzimajući i obzir da je govor medij za izražavanje misli, osjećaja i ideja, uloga odgojitelja je omogućiti djeci bogato jezično okruženje kako bi razvila samopouzdanje i vještine u izražavanju.

2.4. Razvijanje kognitivnih sposobnosti djeteta nužnih za razumijevanje svijeta oko sebe

Holistički pristup razvoju i učenju djece produbljen je kroz ciljeve koji su usmjereni na razvoj intelektualnih i drugih sposobnosti u skladu s razvojnim i individualnim potrebama, mogućnostima i interesima djece te na razvijanje inicijative, radoznalosti, istraživačkoga duha, mašte, kritičkoga promišljanja kao temelja cjeloživotnoga učenja. Ti se ciljevi temelje na istraživačkome pristupu orijentiranom na problem kroz suradničko učenje i aktivnu ulogu djece u propitivanju i traženju rješenja i informacija za razumijevanje svijeta oko sebe.

2.5. Poticanje stvaralaštva, kreativnoga mišljenja i simboličkoga izražavanja

Ciljevi predškolskoga odgoja i obrazovanja usmjereni na razvoj stvaralačkoga mišljenja i fantazije kroz stvaralačko izražavanje i simboličke jezike doprinose cjelovitome razvoju djece. Umjetnička iskustva važna su za emocionalni, praktični i kognitivni razvoj. Razvijanjem i jačanjem sposobnosti izražavanja govorom, pokretom, likovnim, dramskim i glazbenim izrazom u igri i drugim stvaralačkim aktivnostima obogaćuje se dječji unutarnji svijet i otvara put oblikovanju stvaralačke ličnosti. Dječja kreativnost i imaginacija razvija se kroz stvaranje i radost, igru, istraživačke i umjetničke aktivnosti. Uključuje potporu djeci u istraživanju i igri s različitim medijima i materijalima te pružanje mogućnosti da dijele svoje misli, ideje, osjećanja kroz jezično stvaralaštvo, stvaralačke aktivnosti bojom, crtežom, oblikovanjem, pokretom i plesom, dramatizacijom, dizajnom i tehnologijom te drugim.

3. NAČELA KURIKULA ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

Zajednička odgovornost za odgoj i obrazovanje djeteta i osiguravanje kontinuiteta

Predškolska ustanova poštuje roditelje kao prve i ravnopravne odgojitelje i njihovu ulogu u životu svakoga djeteta koja je od primarne važnosti za odrastanje. Osigurava prirodni kontinuitet boravka djeteta u različitim odgojno-obrazovnim sredinama poštujući činjenicu da svako dijete dolazi u predškolsku ustanovu donoseći sa sobom svoju obiteljsku kulturu, običaje i navike.

Timovi u predškolskim ustanovama zajedno s roditeljima dijele odgovornost za tjelesnu i emocionalnu njegu i pažljivo odgojno usmjeravanje, kao i oblikovanje vremena i prostora za odrastanje kroz igru, istraživanje i učenje tako što stvaraju susretljivo okruženje za suradnju i odlučivanje, pružaju odgovarajuću potporu i uspostavljaju partnerstvo temeljeno na uvažavanju i poštivanju specifičnosti obiteljskoga okruženja s ciljem osiguravanja optimalnih uvjeta za odrastanje djece, prihvaćajući ih kao aktivne članove obitelji, zajednice i društva koji imaju vlastite brige, interese i mišljenja.

Oni ohrabruju roditelje i staratelje na aktivno sudjelovanje u planiranju, organiziranju, izvođenju i evaluaciji programa i usluga dijeleći uzajamno razumijevanje vrijednosti i ciljeva na kojima počiva odgoj i obrazovanje u predškolskome uzrastu te uvažavajući individualnost i integritet djeteta, s roditeljima i starateljima, dijele informacije o dječjem razvoju i učenju.

Jedinstvo odgoja, obrazovanja, njege i zaštite

Predškolski odgoj i obrazovanje usmjereni su k dugoročnim ciljevima kojima se povezuju dječja životna iskustva s procesima primjenjivanja kurikula. Kvalitetni odnosi i komunikacija središnja su operativna načela u organizaciji odgojno-obrazovnoga procesa i temelje se na uzajamnosti i zajedništvu što svim sudionicima omogućava aktivno sudjelovanje u oblikovanju procesa odgoja i obrazovanja. Znanje koje odgojitelj stječe o djeci razvija se i obogaćuje dijeljenjem s drugim odraslim osobama (tim odgojitelja, stručni djelatnici ustanove, roditelji) omogućujući da jedinstveno djeluju u odgoju i obrazovanju, njezi i zaštiti djece.

Timovi u predškolskim ustanovama stvaraju okruženja u kojima dolazi do izražaja jedinstveni pristup tim procesima na različitim razinama sustava uvažavajući najbolji interes djece:

- promiču društvenu brigu o djeci koja obuhvaća odgojno-obrazovnu, socijalnu i zdravstveno-preventivnu sastavnicu i zahtijeva unutarsektorsku suradnju i multidisciplinarni pristup na ovoj razini odgojno-obrazovnoga sustava
- razvijaju prijatno, fleksibilno i bogato materijalno i socijalno okruženje u predškolskoj ustanovi u smjeru razvoja odnosa i interakcije, zajedničkoga autentičnog sudjelovanja i suradnje između djece i odraslih
- razumijevajući perspektivu djeteta, prihvaćaju i uvažavaju inicijative djece kao situacije za odgojno-obrazovno djelovanje.

Igra je temelj razvoja, učenja i odrastanja

Odrastanje u ranome djetinjstvu određeno je bogatstvom i raznovrsnošću dječjih aktivnosti. Kroz igru djeca uče, bogate maštu, oblikuju načine izražavanja i mišljenja, razvijaju svoje snage i potencijale, samopotvrđuju, suočavaju se sa svojim emocijama, rješavaju sukobe i uče o društvenim pravilima, pronalaze rješenja problema, surađuju, istražuju, stvaraju. U igri su djeca istinski slobodna i zbog toga igra ima ključnu životnu ulogu.

Timovi u predškolskim ustanovama razvijaju duboko razumijevanje i poštovanje prema dječjoj igri i stvaraju optimalne uvjete za nju:

- oblikuju sigurno i poticajno okruženje bogato materijalima i sadržajima koji potiču i izazivaju djecu na igru (samostalno ili skupno; samostalnu igru, igru u paru, igru u malim skupinama, igru u velikim skupinama)
- različitim strategijama obogaćivanja potiču da svako dijete sa svojim potencijalima i mogućnostima bude uključeno u igre
- razvijaju autentične programe svojih pedagoških skupina utemeljene i izazvane dječjom igrom.

Profesionalna autonomija, etičnost i odgovornost

Predškolska ustanova, menadžment, a posebice stručno osoblje kao kreatori odgojno-obrazovnog procesa uživaju profesionalnu autonomiju, a njihov rad redovito se interno i eksterno vrjednuje. Radeći na temelju standarda kvaliteta, uz kontinuirani profesionalni razvoj, predškolska ustanova, menadžment i stručno osoblje snose odgovornost za vlastiti rad.

Otvorenost predškolske ustanove prema društvenoj zajednici ogleda se u realizaciji programa koji se temelje na potrebama zajednice, u sadržajima rada i transparentnosti djelovanja. Za kvalitetu rada u predškolskoj ustanovi zajedničku odgovornost snose odgojitelji, ostalo stručno osoblje, uprava ustanove i roditelji. Osim toga, kvaliteta rada u predškolskome odgoju i obrazovanju treba biti pod stalnom unutarnjom evaluacijom, pa i evaluacijom koju obavljaju vanjske institucije odgovorne za to.

4. RAZVOJ KURIKULA ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE TEMELJENOG NA ZJCRP-U

4.1. Kompetentno dijete

Ključne kompetencije složeni su sklopovi međusobno povezanih znanja, vještina, stavova i vrijednosti potrebnih za osobni razvoj. Kurikul ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja treba biti usmjeren prema poticanju i razvoju različitih kompetencija djece. Kompetencije su opisane u ZJCRP-u za predškolski odgoj i obrazovanje.

Kompetentnost djeteta se razvija kroz poticajne i podražavajuće odnose s vršnjacima i odraslima i oslanja se na potencijale koje dijete donosi u odgojno-obrazovni proces. Od kvalitete tih odnosa i ovisi koliko će mogućnosti biti razvijane i nadograđene. Dijete je prirodno usmjereno na interakciju s okruženjem, a kao aktivni član zajednice sudjeluje u procesima koji se odvijaju u obitelji, u vrtiću, zajednici i samim tim i utječe na oblikovanje zajednice u kojoj se nalazi. Intrinzična motivacija vodi dijete u svijet igre, istraživanja, otkrivanja i saznanja. Dijete je posvećeno učenju, ono je kreativno biće, povezuje dimenzije svoga iskustva i na različite načine razmjenjuje misli, ideje, osjećanja i vrijednosti.

Kako bi kurikulum bio kvalitetan i upečatljiv, u praksi se dijete treba osjećati ostvareno i zadovoljno. Treba biti sigurno i uvaženo kao i svi njegovi potencijali, želje i interesi, a to se postiže uključivanjem u raznovrsne i svrhovite aktivnosti. Djetetu treba biti omogućeno maštati, pitati, promatrati, istraživati svim svojim osjetilima kako bi spoznalo svoje moći i snage. Osnaživanje kompetentnoga djeteta podrazumijeva omogućiti mu vidjeti da je važno i da je njegov doprinos prepoznat. Na taj način postaje sposobno prihvaćati razlike, promjene i prihvaćati druge, ali i razvijati bliske odnose.

Kurikul za rani i predškolski odgoj i obrazovanje treba poticati i razvijati kompetencije za život u društvu znanja i cjeloživotno učenje koje se objašnjavaju u nastavku teksta.

Jezično-komunikacijska kompetencija na materinskom jeziku

Podupiranje djeteta u razvoju govora, bogaćenju rječnika, pravilnome izražavanju, sposobnosti izražavanja misli i ideja, uključujući grafičko i simboličko reprezentiranje, u slušanju, kao i drugim ulogama jezika vrlo je važno. Stimulativno jezično okruženje od velike je važnosti za poticanje komunikacije, rane pismenosti, razvijanja svijesti o moći jezika, o njegovu značenju u međuljudskim odnosima te njegovanja jezičnoga stvaralaštva u predškolskoj dobi. Stvaranje uvjeta za igru djece i druge igrolike aktivnosti, za razne socijalne interakcije s drugom djecom i odraslima u poticajnom jezično oblikovanome socijalnom okruženju temelj je razvijanja ove kompetencije u predškolskoj ustanovi.

Učenje kako učiti

Ova se kompetencija razvija kroz pružanje potpore djeci u osvješćivanju procesa vlastitoga učenja i izvođenja zaključaka. Poticanjem na refleksiju o procesu učenja djeci se daje prilika zastati, provjeriti vrijednost i valjanost odgovora i na kraju pronaći točno rješenje. Na taj način dječja aktivnost postaje sve više planirana, a rješavanje zadataka sve promišljenije. Stvaranjem okruženja u kojem se djeca aktivno uključuju u planiranje i organiziranje toga procesa, osnažuju se njihove metakognitivne sposobnosti i razvija se ova kompetencija.

Matematička pismenost i znanstvene kompetencije

Stvaranjem uvjeta za bogata osjetilna iskustva, praktične manipulacije predmetima, raznovrsne otkrivačke aktivnosti, poticanjem logičkoga matematičkog mišljenja i viših misaonih procesa kroz rješavanje problema i razumijevanje veza i odnosa, stvaraju se uvjeti za razvijanje matematičke pismenosti. Osnaživanjem dječjih samostalnih aktivnosti, poticanje na postavljanje pitanja, traženje odgovora te otkrivanje i zaključivanje o zakonitostima u svijetu prirode, uzročno-posljedičnim vezama i primjenom tih znanja u svakodnevnim situacijama razvijaju se znanstvene kompetencije djece.

Informatička pismenost

Ove se kompetencije razvijaju osmišljenom uporabom informacijskih tehnologija s ciljem istraživanja kroz igru, dolaženja do informacija i predstavljanja/dokumentiranja tih aktivnosti čime se osposobljava dijete za samorefleksiju procesa učenja. Pružanjem mogućnosti djeci da se upoznaju s informacijsko-komunikacijskom tehnologijom i njezinom uporabom u različitim aktivnostima stvaraju se uvjeti za razvoj informatičke pismenosti.

Socijalna i građanska kompetencija

Ove se kompetencije razvijaju kroz zajedništvo i osjećaj pripadnosti, uvažavanjem različitosti i brige o drugima, njegovanjem odnosa prihvaćanja, uvažavanja i tolerantnosti prema drugima, stvaranjem prilika za međusobno slušanje te uključivanjem u zajedničke aktivnosti. Stvaranje uvjeta za iskazivanje nježnosti, topline i bliskosti, poticanje osjećaja slobode da djeca pitaju što žele, traže pomoć, iskažu svoje mišljenje, osjećaje, ideje, slaganje ili neslaganje i da su sigurni kako će pritom biti saslušani i uvažavani, te da aktivno sudjeluju u donošenju odluka koje ih se tiču, uvjet su za razvijanje ovih kompetencija i promicanje demokratskih odnosa u svome okruženju.

Samoinicijativa i preduzetničke kompetencija

Sposobnost djeteta na samoinicijativno uključivanje u najrazličitije situacije, na planiranje i vođenje vlastitih aktivnosti te na propitivanje i vrjednovanje vlastitih ideja i zamisli predstavlja temelj poduzetničkih kompetencija. Samoinicijativa se temelji na razvoju dječjega samopouzdanja i samopoštovanja. Potpora odgojitelja usmjerena je k stvaranju uvjeta za osmišljavanje, preispitivanje, vrjednovanje i kreativno izražavanje vlastitih dječjih ideja, spoznaja, doživljaja, poticanju dječjih originalnih ideja i rješenja, kao i spremnosti za preuzimanje rizika.

Kulturna svijest i kulturno izražavanje

Ove su kompetencije usmjerene k razvoju kulturne svijesti i oblikovanju estetskoga doživljaja i estetskoga ukusa kroz različite oblike umjetnosti i kulture. Razvijanjem kulturnoga i nacionalnoga identiteta, osnaživanjem djece za razumijevanje i uvažavanje kulturnih različitosti te razvijanjem svijesti o važnosti očuvanja i njegovanja tradicije vlastitog, ali i drugih naroda, djeca postaju čuvari kulturnoga blaga i otvaraju se vrata interkulturalnosti.

Kreativno–produktivna kompetencija

Ova se kompetencija razvija poticanjem djece na različite stvaralačke prerade svojih ideja, iskustva i doživljaju preko različitih medija. Stvaranjem uvjeta za razvijanje vlastite kreativnosti i sposobnosti izražavanja te kreiranje atmosfere bez sputavanja izravnoga miješanja, interveniranja ili kritiziranja koje prekida kreativni proces djeteta, predstavlja temelj za razvoj ove kompetencije te pruža djeci radost otkrivanja i istraživanja svijeta te upoznavanja sebe i svojih mogućnosti.

Tjelesno–zdravstvena kompetencija

Ove su kompetencije usmjerene na podupiranje i usvajanje zdravstveno–higijenskih i zaštitnih navika te promicanje zdravih stilova ponašanja razvijanjem navika o zdravoj i umjerenoj prehrani i tjelesnim aktivnostima koje omogućavaju kvalitetan i zdrav život.

4.2. Oblasna struktura kurikula za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Oblasti u kurikulu organizirana su i logički povezana znanja, vještine i stavovi unutar veće cjeline. *Komponente* su znanja, vještine i stavovi koji se nalaze u manjim cjelinama koje definiraju oblast. Više komponenti čini jednu oblast. Oblasti su definirane u ZJCRP-u za predškolski odgoj i obrazovanje u Bosni i Hercegovini te ih je moguće u potpunosti preuzeti; međusobno su povezane i čine jednu cjelinu (Tablica 2.). Kako je svladavanje osnovnih aspekata osobnoga razvoja djece tijekom ovoga razdoblja od bitne važnosti za razvoj njihove spremnosti za učenje tijekom cijeloga života, ona će se izlagati procesu sustavnoga učenja koji će se usmjeriti na poticanje njihove radoznalosti za sebe, društvo, prirodu, umjetnost, kulturu i nove tehnologije.

Tablica 2.: Oblasti i komponente ZJCRP-a

Redni broj	OBLAST	KOMPONENTE
1.	ZDRAVLJE I TJELESNI RAZVOJ	- razvoj motorike i osjetila - zaštita i sigurnost - zdrav način života
2.	DJETETOVA LIČNOST I INTERAKCIJA	- odnos prema sebi - odnos prema drugima - odnos prema prirodi
3.	GOVOR, JEZIK I KOMUNIKACIJA	- razvoj govora i uporaba jezika - usmeno izražavanje i slušanje - komunikacija i rana pismenost
4.	SVIJET OKO NAS	- istraživanje svijeta - rješavanje problema, kritičko i kreativno mišljenje - rana matematička pismenost

5.	UMJETNOST I KULTURA	<ul style="list-style-type: none"> - stvaralaštvo i kreativnost - društvena uloga umjetnosti i kulture - estetske vrijednosti i znanja o umjetnosti
----	---------------------	--

Smjernice preporučuju da se u daljnjem razvoju kurikula opišu oblasti pojedinačno i istakne važnost svake oblasti za ostvarenje svrhe i ciljeva učenja i poučavanja.

Primjer za jednu oblast

Oblast *Zdravlje i tjelesni razvoj*

Oblast *Zdravlje i tjelesni razvoj* važna je zbog razvoja motorike i osjetila, zdravoga načina života te zaštite i sigurnosti djeteta. Sastoji se od tri komponente: *razvoj motorike i osjetila, zaštita i sigurnost, zdrav način života*.

Prva komponenta predstavlja temelj za pravilni rast i razvoj dječjeg organizma, a odnosi se na sve aktivnosti u kojima dijete djeluje i postiže ono što želi, prije svega preko svojih osjetila i mišića. Glavni su ishodi ove komponente koordinacija krupnih mišićnih skupina, razvoj fine mišićne koordinacije te razvoj i oplemenjivanje osjetilne osjetljivosti.

Prva skupina ishoda odnosi se na razvoj motorike kroz prirodne oblike kretanja te na razvoj motoričkih sposobnosti; druga na razvoj fine motorike kao preduvjeta za razvoj grafomotoričkih sposobnosti, dok se treća skupina ishoda odnosi na usavršavanje funkcije osjetilnih organa i stjecanje bogatoga osjetilnoga iskustva: vida, sluha, dodira, mirisa i okusa.

Druga komponenta odnosi se na zaštitu i sigurnost s ciljem stjecanja najelementarnijih znanja djece o zaštiti sebe i drugih, dok je *treća komponenta* važna za razvoj zdravstvene kulture radi očuvanja i jačanja vlastitoga zdravlja, stjecanja zdravih životnih navike te usvajanja pravila osobne urednosti, čistoće i higijene.

4.3. Ishodi učenja i razvoja

Ishodi učenja i razvoja iskazi su kojima se određuje što dijete treba znati, koje vještine razvijati i koje stavove/vrijednosti treba usvojiti nakon određenoga procesa učenja i poučavanja. Ishodi su operacionalizacija i konkretizacija ciljeva, a definirani su u ZJCRP-u odakle se mogu preuzeti.

Ishodi učenja određuju se na sljedeći način:

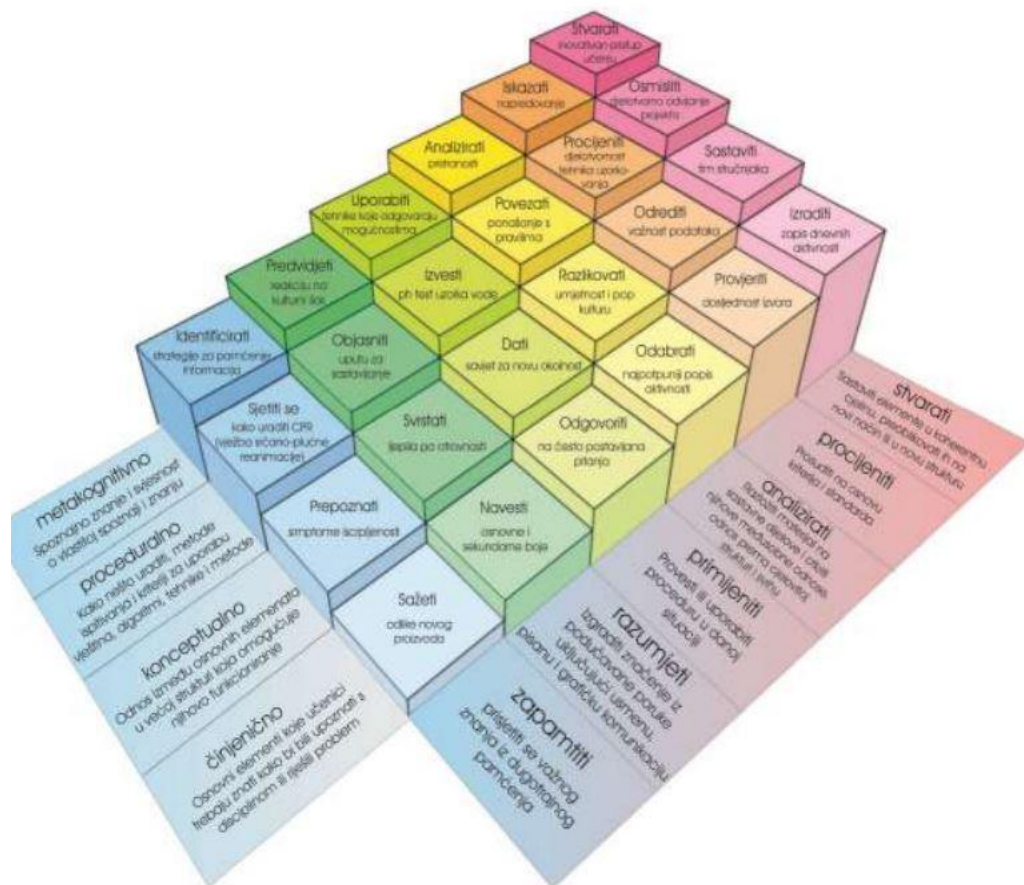
SUBJEKT	+	GLAGOL	+	OBJEKT
Dijete		razlikuje		osnovne karakteristike između žive i nežive prirode.

Subjekt određuje *na koga* se ishod odnosi: „Dijete...”

Glagol – aktivnim glagolom opisuje se radnja koja se očekuje od djeteta, kao i razina na kojoj će dijete obavljati te radnje koristeći se taksonomijom znanja (Slika 1.).

Objekt – opisuje *dostignuće* koje se očekuje od djeteta.

Prilikom izradbe ishoda učenja preporučuje se uporaba revidirane Bloomove taksonomije (Anderson i sur., 2001.).

Slika 1: Taksonomska tablica u 3D prikazu
 (izvor: <https://aposo.gov.ba/sadrzaj/uploads/Smjernice-za-provedbu-ZJNPP-1.pdf>)

4.4. Pokazatelji

Pokazatelji ostvarenosti ishoda učenja pokazuju stupanj dostizanja ishoda učenja. Opisuju razvijenost vještina, znanja i razumijevanja određenih fenomena u okviru oblasti/komponente. Pokazatelji u ZJCRP-u definirani su sukladno uzrastu djece na kraju ranoga odgoja i obrazovanja (kraj treće godine) i na kraju predškolskoga odgoja i obrazovanja (5/6 godina).

Pokazatelji se mogu preuzeti iz ZJCRP-a te se prema potrebi mogu definirati i za ostale uzraste djece (primjerice, djeca od 0 do 3. godine života; u 4., 5. i 6. godini života).

Uzimajući u obzir da dječji razvoj nije linearan i da djeca ne postižu istu razinu razvoja u istome razdoblju, tj. da unutar jedne kronološke dobi postoji veliki raspon individualnih razvojnih razlika među djecom, prilikom kreiranja izvedbenih kurikula potrebno je voditi računa i o uzrastu i o karakteristikama skupine, kao i o razvojnoj razini svakoga djeteta u skupini. To podrazumijeva svojevrsnu prohodnost pokazatelja razvoja i učenja kroz različita godišta u okviru jednoga ishoda uvažavajući individualnu primjerenost.

Primjer za jednu oblast, komponentu, ishod učenja i pokazatelje

Oblast *Svijet oko nas*

Komponenta 4: Znanost i tehnika

Ishod učenja: 1. promatra pojave u prirodnome, materijalnome, društvenome svijetu i u svijetu tehnike te uz iskustvena saznanja utvrđuje zakonitosti i veze.

Pokazatelji sukladno uzrastu djeteta:

Pokazatelji za kraj ranoga odgoja i obrazovanja (kraj treće godine) Dijete:	Pokazatelj za kraj predškolskoga odgoja i obrazovanja (6 godina) Dijete:
1.a promatra prirodne pojave 1.b povezuje događaje na temelju iskustva u svakodnevnome životu i aktivnostima s prirodnim pojavama.	1.a pokazuje saznanja iz tehničkih, prirodnih i društvenih znanosti na elementarnoj razini 1.b identificira i razlikuje svojstva prirodnoga, materijalnoga, društvenoga i svijeta tehnike 1.c pokazuje saznanja i identificira uočljive i neke manje uočljive osobine živih bića, predmeta, pojava i fenomena koje promatra 1.d razlikuje prirodne pojave, fenomene, veze i zakonitosti od onih koji su stvoreni zahvaljujući razvoju tehnike, znanosti i tehnologije.

4.5. Preporuke

Pokazatelji se dodatno objašnjavaju kroz preporuke koje predstavljaju vodič odgojiteljima u dizajniranju iskustava za djecu, stvaranju kvalitetne odgojno-obrazovne prakse usmjerene prema dobrobiti djece. Važno je da preporuke budu jasne, konkretne, upotrebljive i usklađene s pokazateljima. Preporuke se daju u deskriptivnom obliku i mogu sadržavati sljedeće:

- najvažnije razvojne karakteristike vezane za konkretni uzrast djece i konkretnu oblast, komponentu i ishod razvoja i učenja
- preporuke odgojiteljima na koji način mogu postići određene ishode ili što je potrebno izbjegavati, s posebnim naglaskom na njihovu ulogu u tome procesu
- prijedloge što je potrebno osigurati da bi svako dijete napredovalo i doseglo određene ishode (okruženje, materijale i iskustva)
- primjere igara i aktivnosti kao svojevrsni koncept izazova i poticaja djeci u procesu njihova rasta, razvoja i učenja.

Primjer preporuka za jednu oblast, komponentu, ishode učenja i pokazatelje za djecu sa 6. godina života

Oblast *Govor, jezik i komunikacija*

Komponenta 2.: Usmeno izražavanje i slušanje

Ishod učenja: 1. pokazuje govornu i jezičku iskustva i bogati rječnik i rečenicu u različitim aktivnostima

Pokazatelji za kraj predškolskoga odgoja i obrazovanja (6 godina) Dijete:	Preporuke
1.a koristi se govorom za izražavanje i objašnjavanje svojih misli, ideja i događaja (pričanje o pojavama i događajima, opisivanje predmeta, životinja i ljudi) 1.b prenosi i konstruira poruke ciljano i sa samopouzdanjem 1.c koristi se govorom da bi izrazilo osjećaje, misli, želje, iskustva, ideje, potrebe, kako bi riješilo sukobe i gradilo pozitivne odnose s drugima 1.d kazuje svojim riječima događaje logičkim slijedom 1.e opisuje svoja maštanja, izmišlja priču	U ovome uzrastu verbalni govor postupno postaje dominirajuća aktivnost. Razlikujemo aktivni i pasivni rječnik. Aktivni rječnik sadrži riječi koje dijete upotrebljava i razumije njihovo značenje, dok pasivni obuhvaća riječi koje dijete razumije, ali ih ne može upotrebljavati, on predstavlja potencijalni aktivni rječnik. Zbog toga je pretvaranje pasivnoga rječnika u aktivni jedna od važnijih zadaća odgojno-obrazovnoga rada na razvoju govora. Dječji se rječnik razvija postupno: od konkretnog k apstraktnom, od jednostavnog k složenom, od općeg k posebnom. Za pravilan razvoj rječnika osnovni zahtjevi: pravilan, jasan i izražajan govor odraslih, potrebno je govor povezati s praktičnim i manipulativnim aktivnostima, uključivati što više osjetila te predmet i pojave upoznavati s različitim stajališta. Poseban zahtjev za razvoj rječnika kod djece jest da se aktivnosti u kojima se bogati, proširuje i aktivira dječji rječnik izvode samo u obliku igre gdje dijete ima aktivnu ulogu. Osigurati: - aktivnosti razvrstavanja riječi uporabom asocijativne metode (povezivanje prema određenom kriteriju; imenice, pridjevi, pravimo kalendar riječi: lijepe riječi, plave riječi, vodene riječi i sl.)

- različite govorne vježbe: nabranje stvari koje mogu proizvoditi zvuk, rječnik antonima, sinonima, deminutiva i augmentativa, paronima, homonima
- aktivnosti traženja, sastavljanja, izmišljanja novih riječi (oduzimanje i dodavanje glasova, stvaranje složenica, asocijacija na zadanu riječ ili sklop riječi i sl.).

5. PRIMJENA KURIKULA ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE

Smjernicama se zagovara otvoreni kurikulum koji je smješten i razvija se unutar stvarnoga životnog konteksta djeteta, razvijajući ga i nadograđujući ga, a ne pokraj i iznad njega. Otvoreni kurikulum zahvaća dječje životne situacije kao svoj sadržaj, a način ovladavanja tim situacijama (bogat, raznovrstan i aktivan život djece u trenutku razvijanja, odnosno, stvaranja realnoga programa) čini kurikulum. Osnovna opredijeljenost jest ravnopravni dijalog među svim članovima skupine, u kojem svatko participira prema svojim mogućnostima. Temeljna polazišta i filozofija otvorenoga predškolskog kurikula utječe na suvremeno shvaćanje institucionalne strukture i organizacije predškolskih ustanova u kojima sadržaji, metode i oblici rada nisu sami sebi svrha, nego proizlaze iz zadaće da se predškolska ustanova koncipira i shvati kao „životni prostor“, kao zajednica odraslih i djece, koja ima zajednička područja rada, zajedničke razloge i prilike za igru, istraživanje, razvoj i učenje.

Temelj za primjenu kurikula za rani i predškolski odgoj čini opredijeljenost za *sukonstrukciju realnoga kurikula* kroz integrirane procese planiranja, oblikovanja okružja za raznovrsne dječje aktivnosti, praćenja/dokumentiranja i vrjednovanja dječjega razvoja i učenja. Kroz taj udruženi proces odgojitelji, stručno osoblje i roditelji dobivaju uvid u potpuni djetetov razvoj i sve njegove specifičnosti, kao i uvid u procese i domete odgoja i obrazovanja tijekom boravka djeteta u predškolskoj ustanovi. Integrirani je proces polazna točka u određivanju koje su mogućnosti svakoga djeteta, pitanja što djeca znaju i mogu raditi, kako napreduju i koja iskustva stječu, što ih zanima, koje su aktualne mogućnosti učenja i gdje je djeci potrebna dodatna potpora.

Načela procesa stvaranja realnoga kurikula u predškolskoj ustanovi su:

- realni kurikulum osnažuje dijete, prepoznaje i potiče potencijale i prirodnu potrebu djeteta za učenjem, sudjelovanjem i djelovanjem, stvaranjem iskustava i oblikovanjem vlastitoga razumijevanja svijeta u kojem živi
- igra i igrolike aktivnosti za dijete predstavljaju prirodno okružje za učenje, razvoj, odgoj i obrazovanje te i u procesu stvaranja realnoga kurikula ima posebno mjesto
- integriranost procesa planiranja, organiziranja aktivnosti, praćenja, dokumentiranja i evaluacije koja se temelji na spoznaji o holističnom pristupu djetetu i njegovoj ličnosti, poticanju svih oblika razvoja i učenja djece u odgojno-obrazovnom procesu i utjecaju sredine i kulture u kojoj dijete odrasta
- partnerstvo s roditeljima temelji se na poštivanju roditelja kao partnera i uzajamnom poštivanju u odgojno-obrazovnom procesu; stvaranjem partnerstva podupiru se procesi odrastanja, roditelji se osnažuju u djelovanju u ime svoje djece i izvan predškolske ustanove; načelo nalaže da roditelji trebaju biti informirani o cilju, načinima i sadržajima razvoja i stvaranja realnoga kurikula, uključujući informacije o načinima praćenja i vrjednovanja napredovanja njihova djeteta
- uključivanje djece, obitelji i drugih stručnjaka u razvoj i primjenu relevantnih i odgovarajućih procesa stvaranja realnoga kurikula u predškolskoj ustanovi pružaju mogućnost odgojiteljima i stručnim suradnicima razumijevanje procesa dječjega razvoja i učenja i iz drugih perspektiva, što nije moguće ako se oslanjaju isključivo na svoje strategije i perspektive – to govori i o važnosti usmjerenosti na relacije s društvenim okružjem i resursima zajednice.

U predškolskoj praksi humanističko-razvojne orijentacije Smjernice posebice ističu važnost kreiranja kvalitetnoga *prostornog okružja*, naglašavaju *učenje* kao proces uzajamnoga djelovanja (učenje aktivnim istraživanjem, interakcija s drugom djecom i odraslima te materijalom) i podupiru smisleno učenje te promicanje važnosti kvalitetne angažiranosti *odraslih* u odgojno-obrazovnome procesu.

Okruŕje za učenje u predškolskim ustanovama kreira se tako da odgovara potrebama i prirodnim naćinima ućenja predškolskoga djeteta. Polazeći od toga da djeca najbolje uće kada procesom ućenja dominiraju osjetilna i motorićka iskustva, kada razmjenjuju ideje s drugom djecom i odraslima, okruŕje predškolske ustanove treba biti sigurno i zdravo za djecu i odrasle, treba osiguravati namjenske prostorno-materijalne pretpostavke te pruŕati kvalitetne fizićke i socijalne poticaje.

Kvalitetno organiziran prostor predškolske ustanove podrazumijeva podijeljenost na manje cjeline što omogućava iniciranje i uspostavljanje kvalitetnijih vršnjaćkih interakcija, interakcija dijete – odrasli i samostalne aktivnost djeteta. U takvome okruŕju djeca imaju dovoljno vremena i slobode kretati se, komunicirati, igrati se i aktivno ućiti u suradnji s drugima. Ono pruŕa prilike za raznovrsne aktivnosti, ali i za tihe aktivnosti i osamljivanje kada to dijete zatreba.

Poticajno okruŕje osmišljeno je tako da potiće razvoj razlićitih djećjih sposobnosti i potencijala te sluŕi zadovoljenju njihovih razvojnih potreba. U njemu je stalno dostupna dovoljna kolićina raznovrsnih materijala za igru i ućenje. Prostor treba biti obogaćen slikovnicama, knjigama i ćasopisima za djecu. Prednost se daje prirodnim i neoblikovanim materijalima koji angaŕiraju osjetila (materijali razlićitih tekstura, boja i oblika), potiću radoznalost, ćuđenje, angaŕiranost i omogućavaju rješavanje sve sloŕenijih problema. Materijali su raznovrsni i dostupni kako bi se promicala autonomija i sloboda u kretanju i djelovanju. Polazeći od toga da je osjećaj sigurnosti i povjerenja vaŕna pretpostavka djećjeg istraŕivaćkoga ponašanja, poticajno prostorno okruŕje predškolske ustanove djeci omogućava osjećaj sigurnosti pruŕajući udobnost, privatnost, strukturiranost i predvidljivost. Osim toga, personalizirani prostor koji reflektira identitet djece i njihovih obitelji, potiće osjećaj pripadnosti i povezanosti s prostorom, što je vaŕan elemenat koji određuje doŕivljaj sebe i motivaciju za djelovanjem.

Poticajno socijalno okruŕje predškolske ustanove ogleda se u kvaliteti odnosa djeteta s vršnjacima i odgojiteljima, ŕivahnoj i podupirućoj atmosferi te ućenju u kojem se više naglasak stavlja na sam proces, a ne na konaćni rezultat. Odgojitelji koji su usmjereni na proces ućenja, istraŕuju ekspresivne mogućnosti djece, potiću ih na razmišljanje, eksperimentiranje i rješavanje problema. Uvaŕavajući perspektivu djeteta, odgojitelji nastoje shvatiti naćin na koji djeca misle i uće pruŕajući odgovarajuću potporu. Kroz senzibilnost za interese i stvarne potrebe djece, omogućavaju njihove samoinicirane aktivnosti nastojeći ih poduprijeti odgovarajućim nenametljivim pristupom i resursima. Druŕenje s vršnjacima razlićite dobi stvara povoljan kontekst za sukonstrukciju znanja i razumijevanja, tijekom koje djeca usvajaju iskustva i strategije rješavanja problema svojih kompetentnijih vršnjaka, prelazeći tako na višu razvojnu razinu.

Socijalni kontekst predškolske ustanove reflektira se i kroz kulturu komunikacije, uvaŕavanja i prihvaćanja djece i uspostavljanja reciproćnih odnosa kao vaŕne pretpostavke za razvoj njihove socijalne kompetencije. U poticajnome socijalnom okruŕju odnosi se temelje na ravnopravnome dostojanstvu, uvaŕavanju i poštovanju omogućavajući ukljućenost i prihvaćenost svakoga pojedinca. Povjerenje u djecu ogleda se u odnosu prema njihovoj slobodi i autonomiji, ali i pruŕanju mogućnosti za suodlućivanje.

Učenje i poučavanje, kao jedinstveni procesi u predškolskome odgoju i obrazovanju, temelje se na humanističko-razvojnoj orijentaciji, holističkome pristupu i integriranome planiranju, što predstavlja bitan odmak u odnosu na tradicionalno shvaćanje procesa učenja i oblikovanja odgojno-obrazovnoga procesa.

Učenje predškolskoga djeteta je rezultat interakcije između njegovih misli i iskustva s materijalima, idejama i ljudima iz okoline koja ga okružuje. Izlaganje djece procesu osnovnoga sustavnog učenja usredotočit će se: na poticanje radoznalosti o sebi, vršnjacima, društvu, prirodi, znanju, kulturi i (novim) tehnologijama te na poticanje njihove kreativnosti i entuzijazma u pristupanju novim iskustvima i suočavanju sa situacijama iz svakodnevnoga života. Dijete znanje, vještine i iskustvo stječe kroz aktivan odnos s okruženjem, ispituje svoje mogućnosti za djelovanje u toj stvarnosti i ostvaruje vlastiti potencijal. Učenje predškolskoga djeteta temelji se na *intrinzičnoj motivaciji*. Dijete je po prirodi radoznalo s urođenom potrebom za istraživanjem i učenjem. Tu je prirodnu radoznalost potrebno prepoznati, podupirati i stvoriti okruženje koje će poticati dijete na istraživanje i stjecanje novih iskustava. S obzirom na istraživačku prirodu djeteta samoinicijativne i samoorganizirane aktivnosti podloga su za stjecanje mnogih znanja i razumijevanja te omogućavaju suradničko učenje, osnažuju samoorganizacijski, istraživački i otkrivački potencijal djeteta. Ova *konstruktivističko-interakcijska* koncepcija učenja djece naglašava stjecanje znanja na temelju vlastitoga iskustva. Dijete samo konstruira svoje znanje, samostalno odabire i prerađuje informacije, stvara hipoteze, donosi odluke temeljeći nove ideje na prethodno stečenim znanjima i stvarajući vlastite interpretacije. Osim toga, učenje se shvaća kao socijalni proces, s naglaskom na učenje angažiranjem vlastitih snaga i sposobnosti kroz zajedničku raspravu, diskusije, pregovore i dogovore te međusobnu saradnju. U suradničkome su učenju kvalitetna diskusija i refleksija važniji od samoga rezultata. Nije bitno samo steći znanje nego je važan i sam proces dolaženja do znanja. Učenje djeteta je cjelovito, a ne rascjepkano. U *integriranome* učenju naglasak je na prirodnom stjecanju znanja i sveobuhvatnom učenju u kojem se sadržaji i postupci nadograđuju, isprepliću i prožimaju u jednu logičku i smislenu cjelinu. Ta povezanost doprinosi boljem razumijevanju onoga što se uči, i to na način da omogućava djeci povezivanje i kombiniranje različitih iskustava i upoznavanje objektivne stvarnosti s različitim stajališta. Takvo načelo integriranosti osigurava *smislenu učenje*. Smislenost se osigurava i učenjem koje je povezano sa životom. U središtu smislenoga učenja nalazi se dječje traganje za značenjem kroz istraživačke akcije koje omogućavaju pronalaženje rješenja, a sve to s ciljem povećavanja dječje kompetentnosti i samostalnosti.

Suvremena pedagoška teorija osvjetljava još jedan pojam vezan za učenje djece, a to je *metakognicija* – sposobnost praćenja vlastitih kognitivnih procesa i mogućnost njihove regulacije s ciljem povećanja djelotvornosti. U tome procesu razmišljanja o svome mišljenju, samorefleksije i samoevaluacije vlastitoga učenja djece važnu ulogu ima odgojitelj koji potiče djecu da nadgledaju svoj uspjeh ili neuspjeh u problemskome zadatku i da poduzmu korake za rješavanje problema. Slijedom toga mijenja se i uloga odgojitelja kao „prenositelja“ znanja u onoga koji podupire i osnažuje sposobnosti djeteta i njegovu želju za stjecanjem novih vještina, znanja i razumijevanja.

Poučavanje predškolske djece obuhvaća različite responzivne strategije kojima se odgojitelji koriste u odgojno-obrazovnom radu kako bi potaknuli, proširili i olakšali dječje iskustvo i učenje. Uzimajući u obzir specifičnosti učenja djece predškolskoga uzrasta kvalitetna potpora odgojitelja podrazumijeva neizravni način poučavanja koji se temelji na *razumijevanju djeteta* i *uvažavanju njegove perspektive*. Taj pristup zahtijeva od odgojitelja umijeće razumijevanja dječjih iskustava, kao i načina na koje dijete samo shvaća svoja iskustva, odnosno koje značenje aktivnosti imaju za samu djecu. Na taj način odgojitelj se približava perspektivi djeteta i kreira svoje intervencije na onome što je važno za dijete, a ne na onome što misli da je dobro za dijete.

Primjenjujući *responzivne strategije poučavanja* odgojitelj pruža potporu djeci u njihovu procesu učenja i razvoja te osigurava visok stupanj samostalnosti djece u konstruiranju i sukonstruiranju znanja. Najbolja, prva i osnovna strategija poučavanja jest *igra*. Igra je metoda i sredstvo, u središtu je dječjega cjelokupnog

razvoja i blagostanja i nju ništa ne može i ne smije zamijeniti. Uloga odgojitelja je pružiti djeci potporu, sredstva, vrijeme i prostor za razvijanje svoje igre. Važna responzivna strategija poučavanja jest *poticanje mišljenja višega reda* koja se očituje kroz pružanje mogućnosti djeci da samostalno biraju aktivnost, aktivno rješavaju probleme i uče kroz proces otkrivanja, da kritički i kreativno promišljaju, analiziraju, uspoređuju, predviđaju, zaključuju, donose odluke i kreativno se izražavaju. Potpora odgojitelja se ne zaustavlja na tome da djeca nauče, zapamte i znaju reproducirati, nego da razumiju koncepte, da budu sposobna ta znanja primijeniti u različitim kontekstima i postupno razvijati svoje metakognitivne vještine. Temeljna svrha poučavanja jest osiguravanje uvjeta za to, tj. *naučiti djecu kako učiti*.

Aktivna uloga djeteta

Dijete je socijalni subjekt koji aktivno utječe na svoj razvoj, odgoj i učenje. Dijete uči participirajući u zajedničkim aktivnostima s odraslima i drugom djecom te ima potrebu za aktivnim sudjelovanjem u svemu što se oko njega događa. Polazeći od shvaćanja djeteta kao socijalnoga i cjelovitoga bića, aktivna uloga djeteta ne znači samo davanje mogućnosti izbora što, s kime i čime će se igrati, nego ona podrazumijeva dijete kao sukonstruktora vlastitoga razvoja i učenja koji aktivno sudjeluje u oblikovanju odgojno-obrazovnoga procesa. Ovakvo je shvaćanje djeteta polazište za razvijanje kvalitetne odgojno-obrazovne prakse. To podrazumijeva omogućavanje sve veće autonomije djeteta u procesu učenja i upravljanja tim procesom. U tome je smislu bitnija kvaliteta dječjih iskustava, njihov cjeloviti rast i razvoj te razvoj kompetencija nego sadržaj učenja. Iz toga bi razloga odgojitelj trebao birati sadržaje na temelju poznavanja djece u svojoj odgojnoj skupini, kulturi i tradiciji mjesta u kojem ustanova djeluje, kao i na temelju učenih interesa djece.

Dakle, razvoj *participativne prakse* temelji se na činjenici da je dijete aktivan konstruktor svoga znanja koje nadopunjava u interakciji s drugom djecom i odraslima. U tome se kontekstu tradicionalna uloga odgojitelja kao predavača i prenositelja znanja definitivno mijenja. Odgojitelj postaje voditelj, poticatelj ideja i mišljenja, motivator, promatrač djece u igri, suigrač, suistraživač, organizator primjerena okružja koje potiče dijete na eksperimentiranje, traženje vlastite strategije rješavanja problema i na stvaranje novih teorija uz suradnju s drugima. U takvome se okružju u prvi plan stavljaju djeca i njihovi interesi, mogućnosti i specifičnosti, dok je obveza odgojitelja djecu pratiti, oslušivati, razumjeti i podupirati razvoj punih potencijala svakoga djeteta polazeći od njihova uzrasta i razvojne razine, podastirući put prema zoni daljnega razvoja.

Uloga odraslih

Kako bi predškolska ustanova bila mjesto kvalitetnoga življenja djeteta i njegova cjelovitog razvoja, potrebna je i kvalitetna angažiranost svih odraslih uključenih u proces odgoja i obrazovanja u predškolskoj ustanovi. Njihova uloga podrazumijeva stvaranje uvjeta koji potiču i podupiru djetetov razvoj i učenje.

Odgojitelj planira, predviđa, organizira okružje za učenje, prati i procjenjuje postojeće interese, znanje i razumijevanje djeteta te nastoji omogućiti njegov daljnji razvoj u okviru novih intervencija u okružju i poticanja rasprava s djecom i među djecom.

Odgojitelj, kao stručna osoba, neposredno utječe na oblikovanje i realizaciju odgojno-obrazovnoga procesa. U tome su smislu od iznimne važnosti slika koju odgojitelj ima o djetetu i odgojiteljeve kompetencije, jer one izravno utječu na način na koji odgojitelj pristupa djetetu i samome odgojno-obrazovnom procesu i kvaliteti njegove realizacije.

S obzirom da polaskom u predškolsku ustanovu, ona postaje djetetova važna sredina življenja, kao i obiteljski dom, a osim roditelja odgojitelj je osoba s kojom se povezuje, vrlo je važno ostvariti odnos u kojem dijete osjeća sigurnost i povjerenje u odgojitelja, odnos u kojem se dijete osjeća uvaženo, shvaćeno, poštovano i vrijedno.

Odgovornost za iniciranje i kvalitetu komunikacije s roditeljima imaju odgojitelji pa je važno već na početku ohrabriti roditelje na otvorenu i kontinuiranu suradnju i dijalog temeljen na ravnopravnome dostojanstvu. Osim toga odgojitelji također trebaju prihvaćati roditeljsku inicijativu za komunikacijom i pružiti mogućnost participacije u odlučivanju koje se odnosi na izvanobiteljski odgoj njihova djeteta. Roditelji u komunikaciji s odgojiteljima imaju potrebu biti saslušani i prepoznati kao vrijedni sugovornici, čije se znanje i iskustvo cijeni. Stoga je neosuđujući i uvažavajući stav odgojitelja, pun razumijevanja, poštovanja i priznavanja roditeljske kompetencije, presudan u kreiranju dobrih odnosa.

Predškolska ustanova također ima ulogu u osnaživanju roditelja za kreiranje poticajnijega obiteljskog okružja za dječji razvoj i učenje. U kvalitetnoj predškolskoj ustanovi roditelji mogu dobiti potporu u odgoju djece na različite načine (informativni materijali, svakodnevni susreti, programi roditeljstva) što doprinosi razvoju njihove svijesti o važnosti roditeljske uloge i dobrobiti djeteta. Odgojitelji s roditeljima mogu podijeliti kreativne ideje o razvojno-poticajnim aktivnostima kojima se može poduprijeti razvoj djeteta u obiteljskome okružju. Osim toga potrebno je stvarati kontekst kako bi roditelji razmjenjivali iskustva i učili jedni od drugih, jer na taj se način osigurava socijalni kapital koji im je potreban u odgoju djece. Demokratičnost odnosa ogleda se u partnerstvu s roditeljima i međusobnom odnosu odgojitelja koji upućuju na dijalog, razmjenu i zajedničku odgovornost za kvalitetu odgojno-obrazovne prakse.

Odgovornost za iniciranje i kvalitetu komunikacije s roditeljima imaju odgojitelji pa je važno već na početku ohrabriti roditelje na otvorenu i kontinuiranu suradnju i dijalog temeljen na ravnopravnome dostojanstvu. Osim toga odgojitelji također trebaju prihvaćati roditeljsku inicijativu za komunikacijom i pružiti mogućnost participacije u odlučivanju koje se odnosi na izvanobiteljski odgoj njihova djeteta. Roditelji u komunikaciji s odgojiteljima imaju potrebu biti saslušani i prepoznati kao vrijedni sugovornici, čije se znanje i iskustvo cijeni. Stoga je neosuđujući i uvažavajući stav odgojitelja, pun razumijevanja, poštovanja i priznavanja roditeljske kompetencije, presudan u kreiranju dobrih odnosa.

Predškolska ustanova također ima ulogu u osnaživanju roditelja za kreiranje poticajnijega obiteljskog okružja za dječji razvoj i učenje. U kvalitetnoj predškolskoj ustanovi roditelji mogu dobiti potporu u odgoju djece na različite načine (informativni materijali, svakodnevni susreti, programi roditeljstva) što doprinosi razvoju njihove svijesti o važnosti roditeljske uloge i dobrobiti djeteta. Odgojitelji s roditeljima mogu podijeliti kreativne ideje o razvojno-poticajnim aktivnostima kojima se može poduprijeti razvoj djeteta u obiteljskome okružju. Osim toga potrebno je stvarati kontekst kako bi roditelji razmjenjivali iskustva i učili jedni od drugih, jer na taj se način osigurava socijalni kapital koji im je potreban u odgoju djece. Demokratičnost odnosa ogleda se u partnerstvu s roditeljima i međusobnom odnosu odgojitelja koji upućuju na dijalog, razmjenu i zajedničku odgovornost za kvalitetu odgojno-obrazovne prakse.

Partnerstvo s roditeljima

Obitelj i predškolska ustanova predstavljaju dvije temeljne zajednice učenja za dijete predškolske dobi. Što su one više povezane, to će dijete imati bolju i dosljedniju potporu (Bronfenbrenner, 1979.). Iz toga slijedi da su roditelji i odgojitelji upućeni jedni na druge, jer važno je stvoriti cjelovitu sliku o djetetu i njegovu razvoju u okružjima kojima ono pripada. S obzirom da roditelji najbolje poznaju svoje dijete u obiteljskom, a odgojitelji u okružju predškolske ustanove, međusobna razmjena takvih spoznaja presudna je za optimalan razvoj djeteta. Odgojitelji trebaju prikupiti sve informacije koje se odnose na dijete i obiteljski kontekst njegova razvoja, ali isto tako podijeliti informacije s roditeljima o dječjem razvoju i učenju, kao i aktivnostima u kontekstu predškolske ustanove.

Odgovornost za iniciranje i kvalitetu komunikacije s roditeljima imaju odgojitelji pa je važno već na početku ohrabriti roditelje na otvorenu i kontinuiranu suradnju i dijalog temeljen na ravnopravnome dostojanstvu. Osim toga odgojitelji također trebaju prihvaćati roditeljsku inicijativu za komunikacijom i pružiti mogućnost participacije u odlučivanju koje se odnosi na izvanobiteljski odgoj njihova djeteta. Roditelji u komunikaciji s odgojiteljima imaju potrebu biti saslušani i prepoznati kao vrijedni sugovornici, čije se znanje i iskustvo cijeni. Stoga je neosuđujući i uvažavajući stav odgojitelja, pun razumijevanja, poštovanja i priznavanja roditeljske kompetencije, presudan u kreiranju dobrih odnosa.

Predškolska ustanova također ima ulogu u osnaživanju roditelja za kreiranje poticajnijega obiteljskog okružja za dječji razvoj i učenje. U kvalitetnoj predškolskoj ustanovi roditelji mogu dobiti potporu u odgoju djece na različite načine (informativni materijali, svakodnevni susreti, programi roditeljstva) što doprinosi razvoju njihove svijesti o važnosti roditeljske uloge i dobrobiti djeteta. Odgojitelji s roditeljima mogu podijeliti kreativne ideje o razvojno-poticajnim aktivnostima kojima se može poduprijeti razvoj djeteta u obiteljskome okružju. Osim toga potrebno je stvarati kontekst kako bi roditelji razmjenjivali iskustva i učili jedni od drugih, jer na taj se način osigurava socijalni kapital koji im je potreban u odgoju djece. Demokratičnost odnosa ogleda se u partnerstvu s roditeljima i međusobnom odnosu odgojitelja koji upućuju na dijalog, razmjenu i zajedničku odgovornost za kvalitetu odgojno-obrazovne prakse.

Prijelazi djece – osiguranje kontinuiteta u odgoju i obrazovanju

Kvaliteta suradničkih i partnerskih odnosa između roditelja i odgojitelja može se procijeniti po načinu na koji se ostvaruju prijelazi djece iz obitelji u predškolsku ustanovu i iz predškolske ustanove u osnovnu školu. Ako su prijelazi popraćeni dvosmjernom i otvorenom komunikacijom svih sudionika, postupnim i osmišljenim uključivanjem djece u novu zajednicu, ostvaruju se osnovne pretpostavke za uspostavljanje kontinuiteta u odgoju i obrazovanju u najboljem interesu djeteta. Uključivanje djece u predškolsku ustanovu, a potom i u osnovnu školu, može biti najvažniji događaj u tom razdoblju života, ali i najosjetljiviji s obzirom da može izazivati strah od nepoznatoga, tjeskobu ili anksioznost. Stoga je temeljni cilj zajedničkoga djelovanja roditelja, odgojitelja i učitelja – osnaživanje djece za prijelaz u novu zajednicu i jačanje otpornosti na promjene (Visković i Višnjić-Jevtić, 2020.).

Unaprjeđenjem profesionalnih kompetencija odgojitelja te uspostavljanjem kvalitetnije suradnje s obitelji, školom i lokalnom zajednicom moguće je istraživati i različite modalitete i oblike prijelaza. Pod kvalitetnim oblicima prijelaza podrazumijevaju se oni koji svim sudionicima nude relevantne informacije i kreiraju povoljno ozračje (bez stresa i nezadovoljstva) koje omogućava nošenje s promjenama razvojnih uloga i okruža. ZICRP sastavni je dio cjelokupne Zajedničke jezgre definirane na ishodima učenja u BiH, čijom se provedbom omogućava dodatno uspostavljanje kontinuiteta u odgoju i obrazovanju te kurikulskom pristupu u okviru jedinstvenoga sustava za odgoj i obrazovanje.

Poštivanje načela i standarda za predškolski odgoj i obrazovanje

Razvoj kvalitetnoga predškolskog kurikula ostvaruje se poštivanjem načela i standarda za predškolski odgoj i obrazovanje. Načela se temelje na Konvenciji o pravima djeteta i humanističkoj perspektivi osiguravajući tako cjeloviti i optimalni razvoj svakoga djeteta. Pedagoški standardi doprinose ujednačavanju pristupa i okruža u predškolskim ustanovama za svu djecu s ciljem osiguranja i unaprjeđenja kvalitete.

Standardi učenja i razvoja djeteta u uzrastu pred polazak u osnovnu školu određuju ključne prekretnice u psihofizičkome razvoju djeteta. Mogu se upotrebljavati kao smjernice za razumijevanje razvojnih očekivanja i kao orijentacijska osnova za organiziranje aktivnosti s djecom. Sažeti prikaz kroz skupinu pokazatelja olakšava odgojiteljima procijeniti što dijete određene dobi može činiti, a što mu je preteško ili prelagano, te kako kreirati optimalno okružje za dječji razvoj i učenje u odnosu na uzrast djeteta. Pokazatelje je važno tretirati kao orijentacijske norme jer među djecom iste dobi postoje individualna odstupanja.

6. PRAĆENJE, DOKUMENTIRANJE I VRJEDNOVANJE

Procesi sukonstrukcije realnoga kurikula u dječjoj predškolskoj ustanovi oslanjaju se na integrirani proces praćenja i promatranja, dokumentiranja i vrjednovanja za odgojitelje i stručne suradnike i ogledaju se u sljedećem:

- učinkovito planiraju dječje sadašnje i buduće učenje i napredovanje odgojne, pedagoške skupine
- utvrđuju u kojoj mjeri sva djeca napreduju k ostvarivanju ishoda učenja, što bi moglo kočiti njihov napredak i što djeci pomaže kako bi napredovala u učenju
- komuniciraju o odgojno-obrazovnom procesu, učenju i napretku djece u timovima odgojitelja, stručnih suradnika i drugih stručnjaka
- prepoznaju djecu kojoj će možda trebati dodatna potpora kako bi postigla određene ishode učenja, pružajući potporu ili pomažući roditeljima pristupiti specijalističkoj pomoći
- reflektiraju i procjenjuju učinkovitost planiranih odgojno-obrazovnih strategija, pristupa i okružja koji potiču učenje djece.

Odgojitelji se koriste različitim strategijama za prikupljanje, dokumentiranje, organiziranje, sintezu i tumačenje informacija koje služe za procjenu napretka u razvoju i učenju djece. Tragaju za odgovarajućim načinima prikupljanja bogatih i važnih informacija koje prikazuju napredak u razvoju i učenju djece u kontekstu, opisuju njihov napredak i identificiraju njihove snage, vještine i razumijevanja. Pet oblasti u okviru Smjernica pružaju odgojiteljima ključne referentne točke na temelju kojih se napredak djece može identificirati, dokumentirati i priopćiti obiteljima, drugim stručnjacima i učiteljima prilikom prelaska djeteta iz predškolske u osnovnoškolsku ustanovu. Stoga, posebna pozornost u integriranome procesu praćenja, dokumentiranja i vrjednovanja treba biti posvećena etičkome pitanju.

Smjernicama se predviđaju sljedeći načini realiziranja integriranoga procesa praćenja, dokumentiranja i vrjednovanja:

- *formalno* koje je kroz pedagošku dokumentaciju obvezujuće za predškolske ustanove u odnosu na vremenske okvire, oblik, sadržaje i procedure njihove realizacije (baze podataka, radne knjige i slično)
- *neformalno* koje obavljaju odgojitelji zajedno sa stručnim suradnicima i podrazumijeva sustavno i planirano namjerno promatranje, bilježenje, dokumentiranje i procjenjivanje dostignuća u dječjem razvoju, učenju i učincima odgojno-obrazovnoga procesa.

Preporuka je da se za svako dijete u predškolskoj ustanovi napravi mapa/portfolio kao instrument koji daje kvalitativan uvid u dječji razvojni status i postignuća, a koji ujedinjuje procese praćenja, dokumentiranja i vrjednovanja. Oblikuje se kao interaktivan konstrukt djece, stručnog osoblja i obitelji, koji svjedoči o razvoju djeteta i pomaže odgojitelju usmjeriti se na potrebe djeteta.

Praćenje

Praćenje u predškolskome odgoju i obrazovanju predstavlja najvažniju metodu procjenjivanja dječjega rasta, razvoja i učenja i temelji se na sustavnome promatranju i pozornome slušanju dječje perspektive. Svrha praćenja jest prikupljanje podataka koji će pomoći odgojiteljima i stručnome osoblju pronaći najprimjereniji odgojno-obrazovni put u kojem je dijete središte svih zbivanja te ishodište rada i aktivnosti. Uz kontinuirano praćenje svakoga djeteta, uz uporabu različitih metoda praćenja, odgojitelj može doći do podataka o aktualnoj razini razvoja djece i pedagoške skupine. Djecu je potrebno pratiti i promatrati u mnogim situacijama i na mnogo različitih načina kako bi se stvorila što cjelovitija slika o njihovim interesima, aktivnostima, mogućnostima i kompetencijama. Prije svega praćenje treba biti: nenametljivo (realizira se tako da djeca nisu ni svjesna da ih netko gleda); cjelovito (treba obuhvaćati dijete u cjelini); detaljno i precizno (zabilježiti sve što se dogodilo i način kako se dogodilo); kontinuirano i sustavno (stalno promatranje djeteta).

Kroz pažljivo, otvoreno i sustavno promatranje, bilježenje i interpretiranje dječjih riječi, igre, raznovrsnih aktivnosti, ponašanja, emocija, interakcije, produkata i svih drugih dječjih jezika, odgojitelji i stručni suradnici razvijaju svoju ulogu oko razvoja i učenja pojedinačnoga djeteta i odgojne skupine. Odgojitelji i stručni suradnici prikupljaju i analiziraju informacije iz širokoga spektra izvora što im pomaže procijeniti i učinkovito planirati odgojno-obrazovni proces, na načine koji su autentični i uključuju stavove, znanje i iskustva djece o vlastitome učenju, te se oslanjaju na perspektive, posebnosti i očekivanja obitelji. Transparentno i objektivno pružaju obiteljima informacije o učenju i razvoju djece i o tome što mogu učiniti kako bi dodatno poduprli djecu tijekom boravka u predškolskoj ustanovi te također obiteljima daju potporu kada je to potrebno.

Proces praćenja uvijek je subjektivan, stoga se odgojiteljima preporučuje izbjegavanje nekih pogreški: stvaranje nerealne slike o djetetu, podcjenjivanje djetetovih mogućnosti, stvaranje predrasuda, stvaranje slike o djetetu na temelju jedne njegove osobine. Poznajući navedene probleme koji utječu na objektivnost praćenja, svaki odgojitelj može sam sebi pomoći u izbjegavanju subjektivizma u procesu praćenja djeteta.

Tehnike praćenja

Osim temeljnih odgojiteljevih svakodnevnih bilješki o djetetu, preporučuje se i druge tehnike praćenja: vođenje dnevnika, anegdotska bilježenja, fotografije, videosnimke, dječji crteži, sociometrijske tehnike, formalna izvješća drugih, kontrolne liste i sl.

Dokumentiranje

Dokumentiranje je precizno i smisleno evidentiranje onoga što se događa u procesu razvoja, učenja, igre i poučavanja djeteta i odgojne skupine. Dokumentiranje se ne može promatrati kao realni odraz događanja, odnosno realnosti odgojno-obrazovnoga procesa, jer uvijek predstavlja odabir onoga što timovi odgojitelja zajedno sa stručnim suradnicima odrede kao vrijedno dokumentiranje. Ono je zapis iz različitih perspektiva i značenja. Iako, u procesu dokumentiranja najbolje je težiti k što bližoj refleksiji onoga što zbilja jest najvažnije u procesu koji teče u predškolskoj ustanovi.

Dokumentiranje je sredstvo za saznavanje i promišljanje o različitim pristupima i strategijama u odgojno-obrazovnom procesu, za poticanje kritičke i reflektivne prakse. Dokumentiranje može pružiti informacije o tome što djeca doživljavaju, uče i rade tijekom boravka u predškolskoj ustanovi. Omogućava vidljivost prirode, procesa učenja i aktivnosti djece te strategija kojima se odgojitelji koriste, te kao važan izvor informacija za daljnje planiranje i procjenjivanje služi za tzv. vizualizaciju odgojno-obrazovnoga procesa.

Kao kompleksna pedagoška aktivnost, dokumentiranje uključuje dva povezana zahtjeva:

- dokumentiranje sadržaja i rezultata dječjega individualnoga i skupnoga učenja – kada se dokumenti prikupljaju u određenome razdoblju, obično na kraju zaokružene etape učenja i poučavanja ili projekta, radi razmatranja jesu li, u kojoj mjeri i kako postavljeni ciljevi i ishodi dosegnuti u odnosu na napredovanje djeteta i pedagoške skupine u cjelini
- dokumentiranje tijekom procesa – kao stalna participativna refleksija i sustavno promatranje, praćenje i bilježenje procesa dječjega i skupnoga učenja u kontekstu i socijalnome okružju, kako bi se osigurao uvid u daljnji tijek učenja, ali i poboljšanje i modificiranje, odnosno, ravnoteža u odnosima učenja i poučavanja.

Dokumentiranje može biti kvalitativno i kvantitativno, a upotrebljavaju se mnoge tehnike: izrađivanje panela, mapa, grafikona, fotografija, anegdotskih zapisa, „priča učenja“, videozapisa, portfolija projekta, izložbi dječjih radova i slično.

Vrjednovanje dječijeg napretka

Vrjednovanje dječjega napretka temelj je za analiziranje uspješnosti procesa razvoja, učenja, napredovanja, odgoja i obrazovanja djece djelovanjem predškolskoga kurikula. Obavlja se kontinuirano u interakciji između odgojitelja, stručnih timova, roditelja i djece tijekom procesa učenja, gdje se pozornost usmjerava na dječji rast, razvoj i učenje. Vrjednovanje je važan korak u integriranome procesu planiranja i stvaranja kurikula, na dobivenim se podacima temelji donošenje odluka i obavljanje izbora o sljedećim etapama odgojno-obrazovnoga procesa. Pristup vrjednovanju je, stoga, usmjeren k odgojno-obrazovnim ciklusima u kojima se prepliću i međusobno djeluju kompleksni procesi planiranja, primjenjivanja, promatranja, dokumentiranja, procjenjivanja i evaluacije odgoja i obrazovanja, učenja i dječjega razvoja. Može biti formalno i neformalno.

U Smjernicama se preporučuje planiranje formalnoga vrjednovanja pokazatelja cjelovitoga dječjeg razvoja barem jednom tijekom boravka djeteta u predškolskoj ustanovi, može se obaviti primjenom prilagođenih testova i procedura skrininga, a najčešće ga uz odgojitelje izvode stručni suradnici i drugi profesionalci u području ranoga rasta i razvoja. Poseban naglasak treba staviti na status razvoja govora i ovladanosti materinskim jezikom.

Neformalno je vrjednovanje bliže odgojiteljima koji rade formativno i sumativno vrjednovanje napredovanja djeteta kroz predškolski program. Formativno je vrjednovanje povezano s procesom praćenja, promatranja i dokumentiranja, i to je "procjenjivanje za učenje". Na njemu se temelji daljnje planiranje i organiziranje odgojno-obrazovnoga procesa te informiranje djece, odnosno pedagoške skupine i roditelja o dječjem napredovanju u učenju i razvoju. Sumativno je vrjednovanje povezano s procesom donošenja konačnoga mišljenja o razvijenosti nekoga pokazatelja, usvojenosti znanja ili dosegnutosti nekoga ishoda učenja na kraju određene etape ili razine.

Vrjednovanje je složen i višeslojan proces. Kada se ono radi u funkciji formativnoga procjenjivanja, odgojiteljima i stručnim suradnicima mogu pomoći neke od smjernica u tome procesu: definiranje pokazatelja ishoda, dječjega učenja, razvoja, aktivnosti, rezultata i slično; odabir načina i tehnika praćenja koje će se primjenjivati; planiranje i organiziranje specifičnih aktivnosti koje ciljaju na definirani pokazatelj ishoda, uključujući „usložnjavanje u sustavu aktivnosti“; priprema materijala za igru i rad izravno povezanog s izabranim ishodima i aktivnostima; izradba instrumenata za praćenje i njihova sustavna primjena kroz aktivnosti dokumentiranja; odabir načina interpretacije dobivenih podataka prilikom praćenja i dokumentiranja i razmatranje poveznice s propisanom dokumentacijom.

Metode i tehnike za formativno praćenje mogu biti:

- bilježenje svakodnevnih situacija i trenutaka za učenje prema unaprijed pripremljenim protokolima ili u obliku anegdotskih zabilješki
- kontrolne liste sa zadacima usmjerenim k sadržaju učenja ili problemu koji opisuje pokazatelj
- dijaloška metoda i „kontinuirano zajedničko mišljenje“ (“Reci mi što misliš...”, “Smatraš li da bi svi imali isto mišljenje...”, “Kako možemo to saznati...”, “Ne znam, što ti misliš...”, “Zašto se slažeš...”, “Je li uvijek tako...” i slično),
- kontinuirano snimanje sekvenci dječjih aktivnosti (igara i igrolikih aktivnosti koje su specifično pripremljene i usmjerene k pokazatelju, tijekom slobodne igre s pripremljenim materijalima koji ciljaju na pokazatelj i slično)
- izrađivanje fotografija tijekom dječjih aktivnosti
- dječji radovi nastali tijekom aktivnosti
- prikupljanje informacija od roditelja i drugih.

Vrjednovanje kurikula u širem smislu

Evaluacija kurikula na razini obrazovnoga sustava proces je koji uključuje prosudbu o kvaliteti predškolskoga kurikula u cijelosti ili nekih njegovih elementa, i temelji se na donošenju stavova o učinkovitosti, vrijednostima ili opravdanosti odgojno-obrazovnih programa. Evaluacija kvalitete obavlja se u odnosu na različite pokazatelje i različite razine (na razini predškolske ustanove, lokalne zajednice, županije, entiteta ili države), primjenom različitih pristupa, metodologija i tehnika, i može uključivati:

- kvalitetu ulaza (pokazatelji materijalno-tehničkih i drugih uvjeta i resursa u predškolskom programu)
- kvalitetu procesa (posebnosti interakcija, socijalnoga i materijalnoga okružja, odgojno-obrazovnoga procesa, blagostanje djece u predškolskome program i drugo) i
- kvalitetu ishoda (učinci institucionalnoga predškolskog odgoja i obrazovanja na postignuća djece određena ishodima i pokazateljima ZJCRP-a).

Smjernicama se preporučuje projekcija evaluacije kurikula u srednjoročnom i dugoročnom vremenskom okviru, kada se stvore institucionalni uvjeti za njezinu provedbu.

Vrjednovanje rada predškolskih ustanova – vanjsko vrjednovanje kurikula

Vanjsko vrjednovanje podrazumijeva uključenost svih nositelja odgojno-obrazovnoga rada, kao i svih sudionika i korisnika odgoja i obrazovanja. Vanjsko vrjednovanje provode čimbenici izvan ustanova (ministarstva obrazovanja, pedagoški zavodi i sl.). Vanjsko je vrjednovanje postupak vrjednovanja kvalitete koji provode pojedinci ili tim izvan predškolske ustanove čija je dužnost procjenjivati i pratiti rad ustanova za predškolski odgoj i obrazovanje, izvijestiti o kvaliteti usluga te predložiti načine unaprjeđenja. U odnosu na vanjsko vrjednovanje kurikula koje se provodi u predškolskim ustanovama, preporučuje se utvrđivanje i usuglašavanje općih kriterija vrjednovanja koji su unaprijed poznati te stvaranje baze podataka i monitoring.

Kada su kriteriji za vanjsko vrjednovanje određeni, oni obično obuhvaćaju pokazatelje strukturalne kvalitete, kao što su zakonitost rada ustanove, ispunjavanje propisa, posebice onih koji se odnose na standard zdravlja i sigurnosti (primjerice, prostori, unutarinja i vanjska oprema), omjer broja djece i osoblja, kvalifikacije osoblja i sl.

Unutarnje vrjednovanje u užem smislu

Odgovitelji i stručni suradnici usmjereni su uglavnom na kvalitativnu evaluaciju predškolskoga programa u užem smislu, gdje planiranje, dokumentiranje i sustvaranje imaju važnu dimenziju, a evaluacija predstavlja procjenu pokazatelja procesne kvalitete i ostvarenja odgojno-obrazovnih ciljeva i ishoda. Unutarnje vrjednovanje u užem smislu je sustavan, unutarnji proces usmjeren na osvjetljavanje trenutačnoga stanja u ustanovi, na ustanovljavanje pozitivnih postignuća, detektiranje problema i predlaganje strategija njihova rješavanja te na unaprjeđivanje postojećega stanja. Ono ne obuhvaća samo postignuća nego i procese, odnose i uvjete unutar kojih se ostvaruje odgojno-obrazovni proces. Kvalitetno vrjednovanje podrazumijeva sudjelovanje svih zaposlenika i korisnika, kao i djece (kroz razgovor o proizvodima i rezultatima dječjih aktivnosti djeci se pomaže osvijestiti vlastite kognitivne procese i na taj način potaknuti njihovu samostalnost u učenju i razvoj njihovih metakognitivnih sposobnosti). Vrjednovanje u ustanovi provodi se sa svrhom:

- promicanja samoodgovornosti svih pojedinaca u ustanovi, kao i ustanove u cjelini
- osiguranja korisnih pokazatelja onoga što je već postignuto i onoga što bi trebalo unaprijediti
- osiguravanja jednakih uvjeta za svu djecu.

Informacije i dokumentacija pružit će osnovu za razmišljanje i diskusije unutar skupine zaposlenih, s djecom i roditeljima. Rezultati vanjske i unutarnje procjene trebaju se upotrijebiti za izradbu godišnjega razvojnog plana za sljedeću pedagošku godinu. Zajedničke stručne rasprave odgojitelja i drugih sudionika odgojno-obrazovnog procesa imaju veliku vrijednost u praćenju, vrjednovanju i unaprjeđenju kvalitete ustanove za rani i predškolski odgoj. Procjene koje su dostupne drugim ljudima mogu potaknuti otvorenu i široku raspravu o ciljevima, sadržaju, zadaćama i kvaliteti predškolskih ustanova.

Samovrjednovanje odgojitelja

Samovrjednovanje odgojiteljeva rada kontinuirana je obveza vlastitoga procjenjivanja uspješnosti odgojno-obrazovnog rada u odnosu na skupinu djece i postavljene ishode učenja. Samovrjednovanje odgojitelju pokazuje razinu njegovih postignuća, sliku uspješnosti njegova rada s djecom, zadovoljava li i kako zadovoljava dječje potrebe, zadovoljava li potrebe roditelja kao važnih čimbenika odgojno-obrazovnog procesa. Profesionalnome razvoju odgojitelja posebice pridonosi ona vrsta povratne informacije koja mu omogućava da sam sebe vidi iz perspektive vanjskoga promatrača. U tome mu pomaže raznovrsna dokumentacija koja omogućava refleksiju na protekle aktivnosti u kojima je sudjelovao. Koristeći se pedagoškom dokumentacijom, odgojitelj ima priliku pratiti i opažati dijete, ali i sebe u interakciji s djetetom, što produbljuje svijest odgojitelja o individualnim i razvojnim značajkama svakoga djeteta te olakšava odabir primjerenih strategija za podupiranje djetetova razvoja, odgoja i učenja. Samovrjednovanje podrazumijeva da rad odgojitelja ne završava realizacijom određene aktivnosti, nego procesom samokritične ocjene urađenog koji je nužan za daljnji rad s djecom i daljnje planiranje rada i plana stručnoga usavršavanja i profesionalnoga razvoja. Samoevaluacijom odgojitelj pokazuje spremnost da bude objekt i subjekt procjene, prihvaća odgovornost za vlastiti rad i razvoj te, konačno, pokazuje da ga vodi intrinzična motivacija i osjećaj brige za kvalitetu odgojno-obrazovne prakse. Odgojitelj, kao refleksivni praktičar preobražava svoju praksu provodeći mala akcijska istraživanja u kojim provjerava, analizira i modificira svoj rad i tako osvještava rutine i prilike za novo učenje. Uzimajući u obzir kompleksnost odgojno-obrazovne prakse, nužna je njezina kontinuirana i konstantna provjera pri čemu je uloga odgojitelja kao najodgovornijeg u tome procesu neizostavna. Važan dokument koji doprinosi unaprjeđenju kvalitete rada u predškolskim ustanovama, a kroz prizmu profesionalnih kompetencija odgojitelja, jest Standardi kvalitete rada odgojiteljica. Taj dokument predstavlja svojevrсни vodič kroz kontinuirani profesionalni razvoj koji omogućava evaluaciju i samoevaluaciju rada odgojitelja (dostupno na: <https://aposo.gov.ba/sadrzaj/uploads/Standardi-kvaliteta-rada-HRV.pdf>)

7. LITERATURA

- Anderson, L. W., Krathwohl, D. R., Airasian, P. W., Cruikshank, K. A., Mayer, R. E., Pintrich, P. R., Raths, J., Wittrock, M. C. (2001.) *A Taxonomy for Learning, Teaching, and Assessing: A Revision of Bloom's Taxonomy of Educational Objectives* (Abridged Ed.), New York-San Francisco-Boston-London-Toronto-Sydney-Tokyo-Singapore-Madrid-Mexico City-Munich-Paris-Cape Town-Hong Kong-Montreal: Longman.
- Antulić, S. (2012.) „Model samovrednovanja u ustanovama ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja“, *Dijete, vrtić, obitelj: časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima*, 69 (str. 28-29).
- Bećirović-Karabegović, J. (2014.) „Planiranje odgojno-obrazovnog rada u predškolskim ustanovama na principima integriranog kurikuluma“, *Podrška razvoju kvaliteta u predškolskim ustanovama*, Sarajevo: APOSO.
- Bećirović-Karabegović, J. (2018.) *Razvojno primjereni predškolski kurikulum*, Sarajevo: Pedagoški fakultet.
- Bronfenbrenner, U. (1997.) *Ekologija ljudskog razvoja*, Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Bruner, J. (2000.) *Kultura obrazovanja*, Zagreb: Educa.
- Delors, J. (1998.) *Učenje – blago u nama*, Zagreb: Educa.
- Hansen, A. K., Kaufmann, K. R., i Walsh, K. B. (2006.) *Razvojno-primjereni program za djecu od 3 do 6 godina*, Zagreb: Pučko otvoreno učilište *Korak po korak*.
- Klarin, M. (2017.) *Psihologija dječje igre*, Zadar: Sveučilište u Zadru.
- Krnjaja, Ž. (2016.) *Gdje stanuje kvalitet*, Knjiga 3, Razvijanje prakse dječjeg vrtića, Beograd: IPA.
- Miković, B. (2019.) *Uloga predškolskog odgoja i obrazovanja u pružanju jednakih životnih šansi*, Sarajevo: FES.
- Miljak, A. (1996.) *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja*, Zagreb: Persona.
- Mlinarević, V., Marušić, K., (2005.) „Prava djeteta i njihovo oživotvorenje u sustavu predškolskog odgoja i obrazovanja“, *Život i škola*, br. 14 (str. 29-39).
- Pribišev Beleslin, T. (2014.) „Ishodi učenja i razvoja u ranom djetinjstvu“, *Podrška razvoju kvaliteta u predškolskom odgoju i obrazovanju*, Sarajevo: APOSO.
- Pribišev Beleslin, T. (2018.) „Dječje stvaralaštvo i jezici predškolskog kurikuluma“, *Dječje stvaralaštvo u predškolskim ustanovama*, Banja Luka: Filozofski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci.
- Pribišev Beleslin, T. (2019.) *Predškolski kurikulum u teoriji i praksi*, Banja Luka: Filozofski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci.
- Rankin, B. (1998.) *Education as Collaboration – Learning from and Building on Dewey, Vygotski, and Piaget*. In: Edwards, C. P., Gandini, L., Forman, G. (eds.), *The Hundred Languages of Children – The Reggio Emilia Approach, Advanced Reflections*, London: Ablex Publishing Corporation, (str. 70-83).
- Slunjski, E. (2008.) *Dječji vrtić zajednica koja uči*, Zagreb: Spektra Media d.o.o.
- Slunjski, E. (2011.) *Kurikulum ranog odgoja: Istraživanje i konstrukcija*, Zagreb: Školska knjiga.
- Slunjski, E. i sur. (2015.) *Izvan okvira*, Zagreb: Element.
- Slunjski, E. i sur. (2006.) „Kompetencije odgojitelja u vrtiću – organizacija koja uči“, *Pedagoška istraživanja* 3(1), (str. 45-58).
- Slunjski, E. (2012.) *Tragovima dječjih stopa*, Zagreb: Profil.
- Tankersley, D. i sur. (2020.) *Pristup usmjeren na dijete: vrtići koji promoviraju demokratiju, "Step by Step" pristup*, Sarajevo: COI Step by Step.
- Travar, M. (2017.) *Uloga vaspitača u kreiranju podsticajne sredine za rano učenje u vrtiću*, Bijeljina: Pedagoški fakultet.

Visković, I., Višnjić-Jevtić, A. (2019.) Je li važnije putovati ili stići? Prijelazi djece rane i predškolske dobi iz obitelji u odgojno-obrazovne institucije, Zagreb: Alfa.

Visković, I., Zelenčić, M. (2015.) Unapređenje pripreme djece za školu – program predškole: Osnovne metodičke smjernice, Banja Luka: IN fondacija.

Legislativa i dokumenti:

Cjeloviti razvojni program predškolskog odgoja i naobrazbe (2010.), Tuzla: Ministarstvo obrazovanja i nauke, Tuzlanski kanton.

Cjeloviti razvojni program predškolskog odgoja i obrazovanja (2011.), Zenica: Ministarstvo za obrazovanje, nauku, kulturu i sport, Zeničko-dobojski kanton.

Cjeloviti razvojni program predškolskog odgoja i obrazovanja kantona središnja Bosna (2018.), Travnik: Ministarstvo obrazovanja, znanosti, kulture i športa Kanton Središnja Bosna.

Cjeloviti razvojni program za rad u predškolskim ustanovama Bosansko-podrinjskog kantona (2010.), Goražde: Ministarstvo za obrazovanje, mlade, nauku, kulturu i sport.

Konvencija o pravima djeteta, usvojena na Glavnoj skupštini Ujedinjenih naroda 20. 11. 1989.,

https://www.unicef.org/bih/media/676/file/Konvencija%20o%20pravima%20djeteta.pdf?fbclid=IwAROCMNHt4iz3GL1pX4OgswiM4xY_n3DBgvt1sBO0jj6Nd5Xv67ISKQdcysc.

Ministarstvo za izobražavanje znanost in šport (1999). Kurikulum za vrtce,

<https://www.gov.si/assets/ministrstva/MIZS/Dokumenti/Sektor-za-predsolsko-vzgojo/Programi/Kurikulum-za-vrtce.pdf>.

Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2014.), Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta RH,

<https://www.scribd.com/document/378601947/Nacionalni-kurikulum-za-rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje-pdf>.

Obavezni program za djecu u godini pred polazak u školu (2010.), Sarajevo: Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade Kantona Sarajevo.

Obvezni program predškolskog odgoja i obrazovanja djece pred polazak u osnovnu školu (2016.), Orašje: Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i sporta, Posavski kanton.

Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u Bosni i Hercegovini, Službeni glasnik BiH 88/07, http://fmon.gov.ba/Upload/Dokumenti/5764ae23-c423-404b-b6d5-c723dea62cc9_Okvirni%20zakon%20o%20pred%20C5%A1kolskom%20odgoju%20i%20obrazovanju%20u%20Bosni%20i%20Hercegovini.pdf.

Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja u Brčko Distriktu BiH (2007.), Brčko: Odjeljenje za obrazovanje.

Osnove programa predškolskog vaspitanja i obrazovanja: Konceptija osnova programa - Godine uzleta, <https://ecec.mpn.gov.rs/wp-content/uploads/2020/02/OSNOVE-PROGRAMA-.pdf>.

Platforma za razvoj predškolskog odgoja i obrazovanja u Bosni i Hercegovini za razdoblje 2017. – 2022. godine,

[http://mcp.gov.ba/attachments/hr_Migrirani_dokumenti/Va%C5%BEni_dokumenti/Va%C5%BEno-Strategije/Platforma_za_razvoj_pred%C5%A1kolskog_odgoja_i_obrazovanja_u_BiH_za_period_2017._%E2%80%93_2022._\(1\)h.pdf](http://mcp.gov.ba/attachments/hr_Migrirani_dokumenti/Va%C5%BEni_dokumenti/Va%C5%BEno-Strategije/Platforma_za_razvoj_pred%C5%A1kolskog_odgoja_i_obrazovanja_u_BiH_za_period_2017._%E2%80%93_2022._(1)h.pdf).

Pravilnik o opštim osnovama predškolskog programa, Sl. glasnik RS-a – Prosvetni glasnik, br. 14/2006.

Primarni program odgojno-obrazovnog rada s djecom predškolskog uzrasta (2000.), Sarajevo: Ministarstvo obrazovanja, nauke i informisanja, Kanton Sarajevo.

Priručnik za samovrednovanje ustanova ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja (2012.), Zagreb: Nacionalni centar za vanjsko vrednovanje obrazovanja,

http://dokumenti.ncvvo.hr/Samovrednovanje/Tiskano/prirucnik_predskolski_odgoj.pdf.

Program predškolskog odgoja i obrazovanja u godini pred polazak u osnovnu školu (2018.), Bihać: Ministarstvo obrazovanja, nauke, kulture i sporta, Unsko-sanski kanton.

Program predškolskog vaspitanja i obrazovanja (2007., 2016.), Banja Luka: Ministarstvo prosvjete i kulture, Republika Srpska.

Radna grupa za reviziju Standarda (2011.) *Kompetentni odgajatelji 21. stoljeća*, International Step by step asociation, <http://www.korakpokorak.hr/upload/vrtici/praksa-kvaliteta-izvrsnost/issa-standardi-brosura-za-web.pdf>.

Smjernice za procjenu i utvrđivanje najboljeg interesa djeteta, Vodič za profesionalce.(2018.) Sarajevo: Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine, https://www.ombudsmen.gov.ba/documents/obmudsmen_doc2019020112314016bos.pdf.

Smjernice za provedbu Zajedničke jezgre nastavnih planova i programa definirane na ishodima učenja (2015.), Mostar: Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, <https://aposo.gov.ba/sadrzaj/uploads/Smjernice-za-provedbu-ZJNPP-1.pdf>.

Standardi kvalitete rada odgajateljica, pedagošica i ravnateljica u predškolskom odgoju i obrazovanju (2011.), Sarajevo: Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, <https://aposo.gov.ba/hr/standardi-kvalitete-rada-odgajateljica-pedagogica-i-ravnateljica-u-predskolskom-odgoju-i-obrazovanju>.

Standardi učenja i razvoja djece u dobi pred polazak u školu (2021.), Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, <https://aposo.gov.ba/hr/standardi-ucenja-i-razvoja-djeteta-u-dobi-pred-polazak-u-osnovnu-skolu/>.

Zajednička jezgra cjelovitih razvojnih programa za predškolski odgoj i obrazovanje definirana na ishodima učenja (2018.), Mostar: Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje, <https://aposo.gov.ba/hr/zajednicka-jezgra-cjelovitih-razvojnih-programa-za-predskolski-odgoj-i-obrazovanje-definirana-na-ishodima-ucenja>.

Zajednička jezgra cjelovitih razvojnih programa za rad u predškolskim ustanovama (2007.), Mostar: Ministarstvo prosvjete, znanosti, kulture i športa Hercegovačko-neretvanske županije.

Aistear: the Early Childhood Curriculum Framework and Síolta, The National Quality Framework for Early Childhood Education (2009.), National Council for Curriculum and Assessment, http://www.westmeathchildcare.ie/images/Aistear_Siolta_Similarities_Differences.pdf.

BELONGING, BEING & BECOMING. The early years learning framework for Australija.(2009.), Australian Government Department of Education, Employment and Workplace Relations, <http://www.ag.gov.au/cca>.

Early Years Curriculum Guidelines (2006.), Brisbane: The State of Queensland (Queensland Studies Authority), www.qsa.qld.edu.au.

Finnish National Board of Education (2010.), *National Core Curriculum for Pre-primary Education*, https://www.oph.fi/download/153504_national_core_curriculum_for_pre-primary_education_2010.pdf.

Framework Plan for the Content and Tasks of Kindergartens (2000.), Ministry of Education and Research, Portugal, <https://www.regjeringen.no/globalassets/upload/kd/vedlegg/barnehager/engelsk/rammepkplanforthecontentandtasksofkindergartens.pdf>.

Läroplan för förskolan Lpfö 98 Reviderad (2010.), Skolverket, <http://www.svalov.se/download/18.34c7ffa157e68bd680addb3/1477654621434/L%C3%A4roplan%20f%C3%B6rskolan%20reviderad.pdf>.

Les programmes de l'école maternelle (2014.), Ministère l'Éducation Nationale, <http://www.education.gouv.fr/>.

National Core Curriculum (2007.) Ministry of Education and Culture,
http://www.ibe.unesco.org/en/resources?search_api_views_fulltext=%22curricula%20hungary%20hu%20al%20fw%202007.

National Curriculum Standards for Kindergartens (2001. – 2004.), Ministry of Education, Science, Sport and Culture Japan,
http://www.ibe.unesco.org/curricula/japan/ja_ecefw_1998_eng.pdf.

Siolta, The National Quality Framework for Early Childhood Education (2006.), Dublin: Centre for Early Childhood Development & Education,
https://siolta.ie/media/pdfs/final_handbook.pdf.

Statutory Framework for the Early Years Foundation Stage Setting the Standards for Learning, Development and Care for children from birth to five (2008.), Department for Children, School and Family,
https://www.foundationyears.org.uk/files/2017/03/EYFS_STATUTORY_FRAMEWORK_2017.pdf

Te Whāriki. He whāriki mātauranga mō ngā mokopuna o Aotearoa. Early childhood curriculum (2017.), Ministry of Education, New Zealand Government,
<https://www.education.govt.nz/assets/Documents/Early-Childhood/Te-Whariki-Early-Childhood-Curriculum-ENG-Web.pdf>.

The head Start Child development and early learning framework. Promoting Positive Outcomes in Early Childhood Programs Serving Children 3–5 Years Old (2010.), U.S. Department of Health and Human Services. Administration for Children and Families. Office of Head Start, <https://www.acf.hhs.gov/ohs>.

The National Educational Programme ISCED 0 – pre-primary education (2008.), National Institute for Education, Slovakia, <http://www.oecd.org/education/school/48705963.pdf>.

World Commission on Environment and Development (1987.) *Our Common Future*, Oxford: University Press, <https://sustainabledevelopment.un.org/content/documents/5987our-common-future.pdf>.

8. PRILOZI: ANALIZA PREDŠKOLSKIH PROGRAMA/KURIKULA

Tablica 1. Analiza strukture predškolskih programa u BiH

Kanton Središnja Bosna	Županija Posavska	Hercegovačko-neretvanska županija	Županija Zapadnohercegovačka	Tuzlanski kanton	Brčko distrikt BiH	Unsko-sanski kanton
CJELOVITI RAZVOJNI PROGRAM PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA (2018.)	OBVEZNI PROGRAM PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA DJECE PRED POLAZAK U OSNOVNU ŠKOLU (2016.)	ZAJEDNIČKA JEZGRA CJELOVITIH RAZVOJNIH PROGRAMA ZA RAD U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA (2007.)		CJELOVITI RAZVOJNI PROGRAM PREDŠKOLSKOG ODGOJA I NAOBRABE (2010.)	OSNOVE PROGRAMA PREDŠKOLSKOG VASPITANJA I OBRAZOVANJA U BRČKO DISTRIKTU BIH (2007.)	PROGRAM PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA U GODINI PRED POLAZAK U OSNOVNU ŠKOLU (2018.)
I. Predškolski odgoj i obrazovanje (u daljnjem tekstu u tablici upotrebljava se kratica: POO) (Definicija i funkcija POO-a; Načela odgojno-obrazovnog rada; Ciljevi POO-a; Načela sustava POO-a; Uključivanje djece s posebnim odgojno-obrazovnim potrebama	1. Opće odredbe	1. Okvirni zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju u BiH	1. Ustrojstvo rada	1. Opće odredbe	Uvodni dio (Definicija POO-a; Zadaci, ciljevi, didaktička koncepcija i metode POO-a u „učecim aktivnostima“ programa ranoga učenja; Načela na kojima je temeljen sustav POO-a i programski oblici	1. Opće odredbe

1.6. Aspekti djetetova razvoja (tjelesni, spoznajni, socijalno-emocionalni, razvoj govora i komunikacije, razvoj kreativnosti)	2. Uvod (Ciljevi POO-a; Načela POO-a)	2. Uvod (Definicija POO-a; Ciljevi POO-a; Načela POO-a)	2. Materijalni uvjeti	2. Uvod (Definicija POO-a; Uspostava zajedničke jezgre programa; Ciljevi; Načela POO-a)	4. Suradnja s obitelji (Suradnja s obitelji i procesi njege i odgojno-obrazovnih aktivnosti; Sadržaj i razine suradnje; Materijalni uvjeti za „partnerstvo“, Psihološko-pedagoški uvjeti; Kruženje informacija o razvoju djeteta)	2. Uvod (Ciljevi POO-a; Načela POO-a)
1.7. Organiziranje odgojno-obrazovnog rada (Holistički pristup; Pedagoška klima; Organizacija vremena; Prostorno organiziranje; Organiziranje vremena; Središta aktivnosti)	5. Aspekti razvoja i ostvarivanja zadataka (Tjelesna i zdravstvena kultura; Razvoj govora, komunikacije i stvaralaštva; Upoznaj okolinu; Matematika; Glazbena kultura; Likovna kultura)	5. Aspekti razvoja i ostvarivanje posebnih zadataka (Tjelesni razvoj; Socio-emocionalni i razvoj ličnosti; Kognitivni razvoj; Razvoj govora, komunikacije i stvaralaštva)	3. Njega i skrb za tjelesni rast i zdravlje djece	5. Aspekti razvoja i ostvarivanja posebnih zadataka (Tjelesni razvoj; Socio-emocionalni i razvoj ličnosti; Kognitivni razvoj; Razvoj govora, komunikacije i stvaralaštva)	Osnove jasličkog programa do tri godine (odgojno-obrazovna skupina od 6 do 12 mjeseci; od 12 do 24 mjeseca; od 24 do 36 mjeseci; Aspekti razvoja; Ishodi učenja; Moguće aktivnosti)	Aspekti razvoja i ostvarivanja zadataka (Tjelesna i zdravstvena kultura; Razvoj govora, komunikacije i stvaralaštva; Upoznaj okolinu; Matematika; Glazbena kultura; Likovna kultura)
1.8. Metode POO-a	6. Metodičko-didaktičke upute odgojiteljima (Planiranje i evaluacija; Uloge odgojitelja u planiranju i evaluaciji; Uloga odgojitelja u organizaciji situacija učenja; Uloga odgojitelja u suradnji s roditeljima)	6. Sadržaj predškolskoga programa (Struktura sadržaja: Tjelesni razvoj, Socijalno emocionalni i razvoj ličnosti; Intelektualni razvoj; Razvoj govora, komunikacije i stvaralaštva. Sadržaj programa: Osnove programa za djecu uzrasta od 6 do	4. Odgojno-obrazovni rad (Tjelesni i psihomotorički razvoj; Socio-emocionalni i razvoj ličnosti; Spoznajni razvoj; Govor, komunikacija, izražavanje i stvaralaštvo)	6. Metodičko-didaktičke upute odgojiteljima (Planiranje i evaluacija; Uloge odgojitelja u planiranju i evaluaciji; Uloga odgojitelja u organizaciji situacija učenja)	Osnove vrtićkoga programa od 3 do 6 godina (Mlađa odgojno-obrazovna skupina; Srednja odgojno-obrazovna skupina; Starija odgojno-obrazovna skupina; Aspekti razvoja; Očekivani ishodi; Moguće aktivnosti)	Metodičko-didaktičke upute odgojiteljima (Planiranje i evaluacija; Uloge odgojitelja u planiranju i evaluaciji; Uloga odgojitelja u organizaciji situacija učenja; Uloga odgojitelja u suradnji s roditeljima)

		9; od 10 do 12; od 15 do 18 i od 19 do 24 mjeseca; od 24 mjeseca, od 2 do 3 godine; od 4, 5, 6 godina)				
1.9. Partnerstvo s obitelji; Partnerstvo sa zajednicom; Partnerstvo sa školom	7. Sadržaj predškolskoga programa (Razvoj govora komunikacije i stvaralaštva; Matematika; Upoznaj okolinu, Glazbena kultura; Likovna kultura; Tjelesna i zdravstvena kultura – očekivani ishodi, Potencijalne aktivnosti, sadržaji i oblici socijalne komunikacije, igre)		5. Naobrazba i usavršavanje odgojnih djelatnika	7. Sadržaj predškolskoga programa (Cjeloviti razvojni program; Program njege i odgoja djece uzrasta do tri godine; Program odgojno-obrazovnoga rada na uzrastu od tri do šest godina) Struktura sadržaja: Program prema uzrastu (Osnove programa za djecu uzrasta od 6 do 12 mjeseci; Osnove programa za djecu uzrasta od 1 do 3 godine, od 4, 5 i 6 godina)	Program pripreme djece koja su upisana u školu, a nisu pohađala vrtić (Prijedlozi za uspješnu provedbu nastavnih planova i programa; Predškolsko pripremno razdoblje od 60 sati; Programski sadržaji, Broj sati, Očekivani ishodi, Moguće aktivnosti).	7. Sadržaj predškolskoga programa (Tjelesna i zdravstvena kultura; Razvoj govora komunikacije i stvaralaštva; Upoznaj okolinu; Matematika; Glazbena kultura; Likovna kultura – očekivani ishodi, potencijalne aktivnosti, sadržaji i oblici socijalne komunikacije, igre)

<p>II. Sadržaj predškolskoga programa (Program njege i odgoja djece od šest mjeseci do navršene treće godine; Program odgojno-obrazovnog rada za djecu u četvrtoj, petoj godini života; za djecu u godini pred polazak u školu)</p>			<p>6. Suradnja s roditeljima 7. Suradnja s vanjskim ustanovama 8. Plan i program rada ravnatelja 9. Pedagoška dokumentacija</p>	<p>8. Profil i stručna sprema zaposlenika</p>		<p>8. Profil i stručna sprema</p>
<p>III. Primjena cjelovitoga razvojnog programa u programiranju i planiranju (Etapno, tematsko i projektno planiranje)</p>	<p>8. Profil i stručna sprema</p>					
<p>IV. Evaluacija (Samoevaluacija; Evaluacija odgojitelja)</p>						

Zeničko-dobojski kanton	Kanton Sarajevo	Kanton Sarajevo	Bosansko-podrinjski kanton	Republika Srpska	Republika Srpska
CJELOVITI RAZVOJNI PROGRAM PREDŠKOLSKOG ODGOJA I OBRAZOVANJA (2011.)	OBAVEZNI PROGRAM ZA DJECU U GODINI PRED POLAZAK U ŠKOLU (2010.)	PRIMARNI PROGRAM ODGOJNO-OBRAZOVNOG RADA S DJECOM PREDŠKOLSKOG UZRASTA	CJELOVITI RAZVOJNI PROGRAM ZA RAD U PREDŠKOLSKIM USTANOVAMA BOSANSKO-PODRINJSKOG KANTONA GORAŽDE (2010.)	PROGRAM PREDŠKOLSKOG VASPITANJA I OBRAZOVANJA (2007.)	PROGRAM PREDŠKOLSKOG VASPITANJA I OBRAZOVANJA (2016.)
1. POO (Definicija i funkcija POO-a; Načela odgojno-obrazovnog rada; Ciljevi POO-a; Načela sustava POO-a; Uključivanje djece s posebnim obrazovnim potrebama)	Koncepcija POO-a (Definicija POO-a i njegove osnovne karakteristike; Cilj POO-a; Opći zadatci POO-a)	Koncepcija POO-a (Definicija POO-a i njegove osnovne karakteristike; Cilj POO-a; Opći zadatci POO-a)	1. Opće odredbe	1. Uvodni dio (Definicija POO-a; Načela sustava POO-a; Uključivanje djece s posebnim obrazovnim potrebama)	Uvod (Programska načela sustava „učeeih aktivnosti“; Partnerstvo s obitelji; Partnerstvo sa školom)
1.6 Aspekti dječjeg razvoja (Tjelesni razvoj; Spoznajni razvoj; Socio-emocionalni razvoj; Razvoj govora i komunikacije; Razvoj kreativnosti)	Struktura odgojno-obrazovnog rada	Struktura odgojno-obrazovnog rada	2. Uvod (Definicija POO-a; Uspostava zajedničke jezgre; Uspostava programa; Ciljevi; Načela POO-a)	Ciljevi, zadatci i sadržaji POO-a (Tjelesni razvoj; Socio-emocionalni i razvoj ličnosti; Intelektualni razvoj; Razvoj govora, komunikacije i stvaralaštva)	Ciljevi, zadatci i sadržaji POO-a (Tjelesni razvoj; Socio-emocionalni i razvoj ličnosti; Intelektualni razvoj; Razvoj govora, komunikacije i stvaralaštva – do tri godine; do šest godina)

<p>1.7. Organizacija odgojno-obrazovnoga rada (Holistički pristup; Pedagoška klima; Prostorna organizacija; Organizacija vremena; Središta aktivnosti) 1.8. Metode POO-a</p>	<p>Oblasti odgojno-obrazovnoga rada (Artikulacija dnevnih aktivnosti; Zaštita i unaprjeđenje zdravlja djece; Suradnja s obitelji; Suradnja sa školom)</p>	<p>Oblasti odgojno-obrazovnoga rada (Artikulacija dnevnih aktivnosti; Zaštita i unaprjeđenje zdravlja djece; Suradnja s obitelji; Suradnja sa školom; Pedagoška dokumentacija i evidencija)</p>	<p>5. Aspekti razvoja i ostvarivanja posebnih zadataka (Tjelesni razvoj; Socio-emocionalni i razvoj ličnosti; Kognitivni razvoj; Razvoj govora, komunikacije i stvaralaštva)</p>	<p>Didaktička koncepcija POO-a: Programska načela sustava «učeeh aktivnosti»; Metode POO-a</p>	<p>Odgojno-obrazovni rad s djecom predškolskoga uzrasta; Ishodi učenja i „učee aktivnosti“</p>
<p>1.9. Partnerstvo s obitelji i okruženjem; Partnerstvo sa zajednicom; Partnerstvo sa školom</p>	<p>Obvezni program za djecu u godini pred polazak u školu (Struktura; Tjelesna i zdravstvena kultura; Upoznavanje okoline i njena zaštita; Razvoj govora; Razvoj početnih matematičkih pojmova; Likovna kultura; Upoznavanje kulturno-religijske tradicije; Zaštita od neeksplozivnih ubojnih sredstava)</p>	<p>Struktura primarnoga programa (Program njege i odgoja u drugoj i trećoj godini života; Program odgojno-obrazovnoga rada s djecom od tri godine do polaska u školu: mlađa, srednja, starija skupina; Tjelesna i zdravstvena kultura; Upoznavanje okoline i njena zaštita; Razvoj govora; Razvoj početnih matematičkih pojmova; Likovna kultura; Glazbena kultura; Upoznavanje kulturno-religijske tradicije; Zaštita od neeksplozivnih ubojnih sredstava)</p>	<p>6. Metodičko- didaktičke upute odgojiteljima (Planiranje i evaluacija; Uloge odgojitelja u planiranju i evaluaciji; Uloga odgojitelja u organizaciji situacija učenja)</p>	<p>2. Partnerstvo s obitelji i okruženjem (Partnerstvo s obitelji; Partnerstvo sa školom)</p>	<p>Sadržaji programa POO-a prema aspektima razvoja (Fizički razvoj; Socijalno-emocionalni razvoj; Intelektualni razvoj; Razvoj govora, komunikacije i stvaralaštva)</p>

<p>2. Sadržaj predškolskoga programa (Ishodi za: tjelesni; spoznajni razvoj ličnosti; socijalno-emocioni razvoj ličnosti; za razvoj govora i komunikacije; za razvoj stvaralaštva)</p>	<p>Profil i stručna sprema</p>		<p>7. Sadržaj predškolskog programa (Cjeloviti razvojni program; Struktura sadržaja; Program prema uzrastu: Osnove programa za djecu uzrasta od 1 do 3 godine; u 4., 5., 6. godini života)</p>	<p>3. Odgojno-obrazovni rad s djecom predškolskoga uzrasta; Ishodi učenja i okvirni sadržaji sustava „učućih aktivnosti“: Tjelesni razvoj i učenje; Socio-emocionalni i razvoj ličnosti; Intelektualni razvoj i učenje; Razvoj govora, komunikacije i stvaralaštva</p>	
<p>2.1. Program njege i odgoja djece od šest mjeseci do navršene treće godine života; Program odgojno-obrazovnoga rada za djecu u četvrtoj; petoj godini života; za djecu u godini pred polazak u školu</p>			<p>8. Profil stručnjaka</p>	<p>8. Primjena programa (Planiranje i dokumentiranje rada s djecom; Evaluacija)</p>	
<p>3. Primjena programa u funkciji programiranja i planiranja 4. Evaluacija</p>			<p>9. Završne odredbe</p>		

Tablica 2. Analiza strukture Smjernica za provedbu ZJNPP definirane na ishodima učenja i predškolskih programa/kurikula u regiji

BOSNA I HERCEGOVINA	HRVATSKA	CRNA GORA	SLOVENIJA	SJEVERNA MAKEDONIJA	SRBIJA	
SMJERNICE ZA PROVEDBU ZJNPP (2015.)	NACIONALNI KURIKULUM ZA RANI I PREDŠKOLSKI ODGOJ I OBRAZOVANJE (2014.)	PROGRAM NJEGE I VASPITNO-OBRAZOVNOGA RADA S DJECOM UZRASTA DO 3 GODINE (2011.)	PROGRAM ZA PODRUČJE AKTIVNOSTI U PREDŠKOLSKOME ODGOJU I OBRAZOVANJU (2011.)	KURIKULUM ZA VRTIĆE (1999.)	PROGRAM ZA RANO UČENJE I RAZVOJ (2014.)	GODINE UZLETA (2018.)
<p>PREPORUČENA STRUKTURA DOKUMENTA:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Načela i ciljevi programa 2. Suvremena shvaćanja djeteta i organizacija odgojno-obrazovnog rada 3. Razvojna područja, zadaće i ciljevi/ishodi za razvojna područja: <ol style="list-style-type: none"> a) tjelesni razvoj, zdravlje i učenje b) razvoj govora, komunikacije i kreativnosti c) društveno-emocionalni razvoj i razvoj osobnosti d) intelektualni razvoj 4. Partnerstvo s roditeljima, školom i lokalnom zajednicom 	<p>STRUKTURA PROGRAMA:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Uvod 2. Ustrojstvo programa 3. Materijalni uvjeti 4. Odgojno-obrazovni rad 5. Njega i skrb za tjelesni rast i zdravlje djece 6. Naobrazba i usavršavanje odgojnih djelatnika 7. Suradnja s roditeljima 8. Suradnja s vanjskim ustanovama 9. Vrjednovanje programa 10. Financiranje programa 11. Zaključak 12. Prilog 	<p>Osnovna pitanja programiranja u jaslicama i ciljevi inkluzivnoga obrazovanja – djeci s posebnim potrebama omogućiti obrazovanje i odgoj u skladu s njihovim interesima, mogućnostima i potrebama; programi moraju biti usmjereni na dijete i da se njihove potrebe uvažavaju i zadovoljavaju na individualan način; djeca s posebnim potrebama mogu biti djeca sa smetnjama u razvoju i djeca s teškoćama u razvoju.</p>	<p>NAČELA PROGRAMA</p> <p>Osnovna područja aktivnosti u programu su:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. tjelesne i zdravstvene aktivnosti 2. jezične aktivnosti 3. logičko-matematičke aktivnosti 4. socijalne aktivnosti i spoznaja 5. aktivnosti upoznavanja i ovladavanja okolinom 7. likovne aktivnosti 8. glazbene aktivnosti. <p>Za svako područje određeni su ciljevi, i to:</p> <ul style="list-style-type: none"> - otkrivanje i ovladavanje sobom 	<p>STRUKTURA PROGRAMA:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Uvod 2. Ciljevi kurikula za vrtiće 3. Načela ostvarivanja ciljeva kurikula za vrtić 4. Dijete u vrtiću 5. Područja aktivnosti: pokret, jezik, umjetnost, društvo, priroda, matematika (globalni ciljevi; ciljevi; primjeri aktivnosti od 1 do 3 godine života: dijete; primjeri aktivnosti od 3 do 6 godina života: dijete; uloga odraslih) 6. Literatura 	<p>STRUKTURA PROGRAMA:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Teorijski okviri i načela 2. Organizacija vremena 3. Uloga odgojitelja 4. Suradnja s roditeljima 5. Prostorni uvjeti za realizaciju programa 6. Područja razvoja (Radoznalost i inicijativnost; Kreativnost i ustrajnost; Zdravlje i motorički razvoj; Socio-emocionalni razvoj; Jezik, komunikacija i razvoj pismenosti; Kognitivni razvoj i stjecanje općeg znanja; Umjetnost – likovni odgoj i glazbeni odgoj) 	<p>STRUKTURA DOKUMENTA:</p> <p>Osnova programa</p> <ol style="list-style-type: none"> I. DIO – Konceptija osnova programa <ol style="list-style-type: none"> 1. Polazišta osnova programa 2. Ciljevi osnova programa II. DIO – Od osnova programa do realnoga programa <ol style="list-style-type: none"> 1. Potpora dobrobiti kroz odnose i rad 2. Predškolska ustanova – kontekst realnoga programa (Fizičko okruženje; Vršnjaci; Zajednica; Obitelj; Odgojitelj) 3. Strategije odgojitelja i razvijanje programa: <ul style="list-style-type: none"> - načela razvijanja realnoga programa - planiranje

<p>5. Procjena programa u cjelini i unaprjeđenje kvalitete.</p>			<ul style="list-style-type: none"> - razvijanje odnosa i izgradnja spoznaje o sebi - otkrivanje svijeta i izgradnja znanja o njemu. 		<p>Za svako područje razvoja (<i>domains</i>) definirani su: aspekti razvoja (<i>subdomains</i>), opći ciljevi, standardi, primjeri aktivnosti, očekivani rezultati, didaktičke preporuke, praćenje dostignuća i unaprjeđenja djece – do 2 godine, od 2 do 3, od 3 do 4, od 4 do 5, od 5 do 6.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - zajedničko razvijanje programa - praćenje, dokumentiranje i vrjednovanje.
---	--	--	---	--	--	--

Tablica 3. Analiza strukture predškolskih kurikula država EU-a i nekih država svijeta

FRANCUSKA (2014.)	SLOVAČKA (2008.)	FINSKA (2014.)	PORTUGAL (2006.)	IRSKA (2010., 2017.)
<p>Tri su ključne osi programa:</p> <ul style="list-style-type: none"> - škola se adaptira djeci - škola organizira specifične modalitete za učenje - u školi djeca uče i žive zajedno. 	<p>Ciljevi obrazovanja i treninga; Oblasti obrazovanja (kompetencije i mreža oblasti); Obrazovni standardi Jezik odgojno-obrazovnoga procesa; Načela i uvjeti za razvoj obrazovnih programa</p>	<p>SVRHA I OSNOVNI ZADATCI predškolskoga obrazovanja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - primjenjivanje POO-a - detaljni zadatci i sadržaji POO-a - potpora razvoju i učenju u POO-u - oblici potpore razvoju i učenju u POO-u - POO za različite jezične i kulturološke skupine, posebne potrebe - procjenjivanje - definiranje kurikula za POO. 	<p>I. Društveni mandat vrtića (misija, fundamentalne vrijednosti, djeca i djetinjstvo, participacija djece, suradnja s obitelji, vrtić kao pedagoško poduzeće, inkluzivne zajednice, vrtić za svu djecu) II. Sadržaj (njega, igra i učenje; oblasti učenja) III. Planiranje i suradnja (planiranje, dokumentiranje i praćenje; suradnja)</p>	<p>DVA DOKUMENTA SE INTEGRIRAJU: SIOLTA I AISTEAR.</p> <p>SIOLTA je dokument koji određuje 16 standarda kvalitete za djelatnost.</p> <p>AISTEAR je okvir kurikula predškolskoga obrazovanja.</p>
<p>Materinska škola prva je stuba koja jamči uspjeh svih učenika u zahtjevima koje postavlja školovanje. Podrazumijeva pošten odnos za sve.</p>	<p>Opći cilj predškolskoga obrazovanja jest dostizanje optimalnih razina perceptivno-motoričkog, kognitivnog i socio-emocionalnog razvoja, što je osnova spremnosti za školsko obrazovanje i život u društvu. Polazna je osnova nepovnljivost (jedinstvenost) svakoga djeteta, aktivno učenje i integracija u skupinu i kolektiv.</p>	<p>OSNOVNA SVRHA PREDŠKOLSKOGA OBRAZOVANJA:</p> <ul style="list-style-type: none"> - predškolsko se obrazovanje gradi na temeljnim vrijednostima društva - osnovna je svrha da se unaprijedi razvoj djece u ljudske individue i etički odgovorne članove društva, vođenjem prema odgovornim akcijama i usklađivanjem prema općeprihvaćenim pravilima i poštovanju drugih ljudi. 	<p>Glavna je misija vrtića omogućiti svakom djetetu do polaska u školu mogućnosti za razvoj i aktivnost u bliskom razumijevanju i suradnji s dječjim domom; nuditi izazove za učenje i aktivno sudjelovanje za svako dijete u vršnjačkim skupinama; holistički pogled na dijete. Razvoj se promatra kao dinamična i blisko isprepletena interakcija između tjelesnih i mentalnih okolnosti i okružja u kojem djeca žive.</p>	<p>FILOZOFIJA OSNOVNA NAČELA U DOKUMENTU SIOLTA:</p> <ul style="list-style-type: none"> - VRIJEDNOST RANOGA DJETINJSTVA: rano je djetinjstvo važno i određeno razdoblje života koje se mora njegovati, poštovati, vrjednovati i poticati kao posebno pravo (u svom punom pravu) - DIJETE NA PRVOME MJESTU: individualnost djeteta, snage, prava i potrebe zauzimaju glavno mjesto u osiguravanju kvalitete obrazovanja u ranome djetinjstvu

	<p>Teorijske osnove: humanistička orijentacija; kognitivno-psihološka i socijalno-kognitivna osnova obrazovanja; potpora holističkome razvoju, promicanje kreativnost i imaginacije; pomoć djetetu u razvoju osobnosti i životnih kompetencija.</p>	<p>Zajednička zadaća je unaprjeđenje dječjega rasta, razvoja i mogućnosti za učenje, što uključuje potporu i praćenje tjelesnoga, psihološkoga, kognitivnoga i emocionalnoga razvoja, te prevencija bilo kakvih poteškoća koje mogu nastati.</p> <p>SPECIFIČNI ZADATCI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - podržati individualne mogućnosti i potencijale za učenje kroz: - pozitivno samopoimanje - mogućnost razvoja temeljnih vještina, znanja i sposobnosti u različitim područjima učenja u skladu s uzrastom i sposobnostima - učenje kroz igru - poticanje učenja u vršnjačkim skupinama i održavanje radosti i entuzijazma za učenje - suočavanje s novim izazovima za učenje kroz razvijanje samopouzdanja i kreativnosti. 	<p>Djetinjstvo je faza života s unutarnjim vrijednostima, a osnovne karakteristike su: interakcija kroz igru koja pruža prostor za inicijativu, imaginaciju i entuzijizam. Djeca su aktivna u bliskoj interakciji s okruženjem. Njega, odgoj i obrazovanje oblikuju dječje vrijednosti, stavove i pouzdanje u svoje snage i druge ljude, kao i motivaciju za učenje. Djeca utječu na svoje okruženje kroz svakodnevne aktivnosti preko igre, socijalnih interakcija i strukturiranih aktivnosti. Djeca izražavaju svoje viđenje onoga što ih okružuje i utječe na njih, kroz riječi i jezik tijela, stoga se rad u vrtiću treba temeljiti na poštovanju načina kako se djeca izražavaju. Zaposleni slušaju djecu i pokušavaju interpretirati ono što djeca izražavaju. Suradnja s obitelji i roditeljima temelji se na ravnoteži između poštovanja prioriteta koje postavljaju roditelji, dječjih prava i fundamentalnih zajedničkih vrijednosti kojima je vrtić posvećen.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - RODITELJI: oni su primarni odgojitelji djeteta i imaju neprocjenjivu ulogu u unaprjeđivanju djetetova blagostanja, učenja i razvoja OKRUŽJE: fizičko okruženje djeteta ima izravan utjecaj na blagostanje, učenje i razvoj. Blagostanje: sigurnost i blagostanje sve djece mora biti zaštićeno i unaprijeđeno u svim okruženjima - ULOGA ODRASLIH: uloga je odraslih u osiguravanju kvalitetnih iskustava u ranome djetinjstvu fundamentalna - TIMSKI RAD: osiguravanje kvalitetnih iskustava u ranome djetinjstvu zahtijeva suradnju, komunikaciju i uzajamno poštovanje - PEDAGOGIJA: u ranome se djetinjstvu pedagogija izražava kroz kurikule ili programe aktivnosti koji zauzimaju holistički pristup razvoju i učenju djeteta, i koji reflektiraju neodvojivost prirode procesa njege i obrazovanja - IGRA: igra je najvažnija za blagostanje, razvoj i učenje maloga djeteta.
--	---	---	--	---

<p>OBLASTI PROGRAMA:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Mobiliziranje razvoja jezika u svim njegovim dimenzijama - Akcija i izražavanje sebe kroz tjelesne aktivnosti - Akcija i izražavanje kroz umjetnost - Izgradnja misaonih sredstava za strukturiranje mišljenja - Istraživanje svijeta oko sebe. 	<p>KOMPETENCIJE na temelju kojih odgojitelji usmjeravaju svoje akcije:</p> <ul style="list-style-type: none"> - psihomotorne kompetencije - osobne (intrapersonalne) kompetencije (svijest o sebi i osnove angažiranja) - socijalne (interpersonalne) kompetencije - komunikacijske kompetencije - kognitivne kompetencije (osnove rješavanja problema; osnove kritičkoga mišljenja; osnove kreativnoga mišljenja) - kompetencije za učenje - informacijske kompetencije. 	<p>KOMPONENTE:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jezik i interakcija - Matematika - Etika i religija - Studije prirode i okruženje - Zdravlje - Fizički i motorički razvoj - Umjetnost i kultura. 	<p>OBLASTI UČENJA:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Komunikacija, jezik i tekst - - Tijelo, pokret i zdravlje - Umjetnost, kultura i kreativnost - Priroda, okruženje i tehnologija - Etika, religija i filozofija - Lokalna zajednica i društvo - Brojevi, prostor i oblici <p>CILJEVI KOJI PRATE SVAKU OBLAST UČENJA I RAZVOJA KOJI SE ODNOSU NA ZADATKE VRTIČA, ZAPOSLENIH (PRIMJERI POSTAVKI CILJEVA I OBVEZA)</p>	<p>STANDARDI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Dječja prava - Okruženje - Roditelji i obitelj - Konzultacije - Interakcije - Igra - Kurikul - Planiranje i evaluacija - Zdravlje i blagostanje - Organizacija - Profesionalna praksa - Komunikacija - Prijelazi - Identitet i pripadanje - Legislativa i regulacije - Uključivanje zajednice.
<p>OBLASTI PROGRAMA (primjer za oblast: <i>Akcija i izražavanje sebe kroz tjelesne aktivnosti</i>):</p> <p>sudjelovanje u tjelesnim i umjetničkim aktivnostima doprinosi motornom, senzornom, emocionalnom, intelektualnom i socijalnom (razvoju odnosa) razvoju djece. Ove aktivnosti mobiliziraju i obogaćuju imaginaciju i predstavljaju mogućnost doživljavanja emocija i novih senzacija; omogućavaju djeci istraživanje svojih fizičkih mogućnosti, razvijanje motoričkih sposobnosti i</p>	<p>OBLASTI OBRAZOVANJA:</p> <p>Dijete i svijet – JA / LJUDI / KULTURA / PRIRODA.</p> <p>Za svaku su oblast opisane karakteristike i način kako se odnose prema trima aspektima dječjeg razvoja: perceptivno-motoričkoga, kognitivnoga i socio-emocionalnoga.</p>			<p>STRUKTURA AISTEAR:</p> <ul style="list-style-type: none"> - načela i teme - smjernice dobre prakse. <p>SIOLTA:</p> <ul style="list-style-type: none"> - priručnik - upute - prateća dokumentacija. <p>AISTEAR upotrebljavaju svi zaposleni koji potiču dječji razvoj i učenje od rođenja do šest godina, bez obzira gdje se učenje odvija.</p> <p>AISTEAR daje pregled sadržaja dječjeg učenja i razvoja u četiri teme:</p> <ul style="list-style-type: none"> - blagostanje

<p>ravnoteže, snalaženje u prostoru i vremenu, razvijanje svijesti o vlastitome tijelu. One ciljaju na razvoj suradnje i konstruktivnih odnosa s drugima poštujući različitosti i doprinoseći socijalizaciji. Sudjelovanje sve djece u tjelesnim aktivnostima utječe na smanjivanje stereotipa i doprinosi jednakosti između djevojčica i dječaka. Tjelesne aktivnosti dio su zdravstvenoga obrazovanja koje vodi svu djecu k boljim performansama, da iskuse zadovoljstvo pokreta i napora, da poznaju i poštuju bolje svoje tijelo.</p>				<ul style="list-style-type: none"> - identitet i pripadanje - komunikacija - istraživanje i mišljenje. <p>Unutar svake teme određeni su ciljevi i ciljevi učenja kroz primjere kako ih poticati (mogućnosti za učenje). Teme se prožimaju sa standardima definiranim u dokumentu SIOLTA.</p>
<p>Ciljevi Popis ciljeva</p>	<p>OSTALI ELEMENTI KURIKULA:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Organiziranje dnevnih aktivnosti - Organizacijski oblici predškolskoga obrazovanja - Materijalni i tehnički uvjeti - Uvjeti za zaštitu sigurnosti - Uvjeti vezani za obrazovanje djece s posebnim potrebama 			<p>PRIMJER POVEZIVANJA IZMEĐU DOKUMENTA AISTEAR I STANDARDA IZ DOKUMENTA SIOLTA</p> <p>SIOLTA</p> <p>Standard 2: Okružja</p> <p>Obogaćena okružja, podjednako i unutarnje i vanjsko (uključujući materijale i opremu) dobro su opremljena, sigurna, dostupna, pristupačna, adaptabilna, razvojno odgovarajuća i pružaju različite izazove i stimuliraju iskustva.</p>

				<p>Komponenta 2.1. do 2.8. Primjer komponente 2.1. Unutarnje i vanjsko okružje dobro je planirano i može zadovoljiti potrebe sve djece i odraslih. AISTEAR NAČELO: Okruženje za učenje Okruženje za učenje (unutarnje i vanjsko) utječe na to što i kako djeca uče. Okružje ohrabruje i pomaže djeci istraživati i koristiti se mogućnostima za zabavu, izbor, slobodu, avanturu i izazov. „Ja učim najbolje u prostoru koji je: toplo i poziva, poštuje moje obiteljsko zaleđe i čini me da se osjećam prihvaćeno i sigurno; dobro održavan, pristupačan, prilagodljiv i siguran; dobro opremljen i dobro organiziran, poticajan, izazovan i osnažavajući. Napravite takav prostor za mene...”</p>
--	--	--	--	---

MAĐARSKA (2013.)	ČEŠKA (2004.)	UJEDINJENO KRALJEVSTVO	NOVI ZELAND (1996.,2017.)	AUSTRALIJA (2009.)
http://ec.europa.eu/assets/ea/c/education/experts-groups/2011-2013/ecec/hungarian-ecec-specificities_en.pdf	<p>Okvir programa za predškolsko obrazovanje (2004.)</p>	<p>KURIKUL JE IZGRAĐEN IZ NEKOLIKO DOKUMENATA</p>		
<p>FILOZOFIJA Pojam „nevelés“ – odgoj je holistički koncept i ujedinjuje njegu, obrazovanje, zdravlje, ponašanje i socijalne vještine – obrazovanje u najširem smislu. Jezgra nacionalnoga kurikula (1988.) povezuje se s lokalnim kurikulumima vrtića razvijenima na temelju vrijednosti, tradicije, posebnosti mađarskih vrtića i istraživačke prakse.</p>	<p>Namijenjen vrtićima, specijalnim vrtićima i pripremnim razredima za socijalno ugroženu djecu Služi kao osnovni kurikulum za vrtiće na kojem razvijaju svoje kurikule koji najbolje odgovaraju lokalnim izazovima. Osnovni je cilj da se pripreme osnovni, temeljni uvjeti za buduće učenje djece, a kurikulum ističe cjelovitost ličnosti djeteta, tako da sadržaji koji su određeni odražavaju cjelovit prirodni razvoj djeteta.</p>	<p>Zakonski okvir za razinu <i>Foundational Stage</i>: za sve vrste ustanova i organizacija FILOZOFIJA Svako dijete zaslužuje najbolji mogući start u životu i potporu koja im omogućava ispunjavanje svojih potencijala. Djeca se brzo razvijaju u ranim godinama, a dječja iskustva između rođenja i pete godine imaju glavni utjecaj na šanse budućega života. Sigurno i radosno djetinjstvo važno je pravo samo po sebi. Dobro roditeljstvo i visoka kvaliteta ranoga učenja zajedno osiguravaju temelj na kojem djeca trebaju razvijati svoje sposobnosti i talente kako odrastaju. Naglasak je na „spremnosti za školu“ te osiguravanje širokoga znanja i vještina koje stvaraju dobar temelj za budući napredak tijekom školovanja.</p>	<p>Tkanje nije završeno, vezano je za dječje potencijale i neprestano pedagoško putovanje.</p>	<p>PEDAGOGIJA RANOGA DJETINJSTVA temelji se na holističkim osnovama profesionalne prakse.</p>

<p>SADRŽAJ:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vrijednosti - Demokracija - Humanizam i poštovanje individue - Sloboda savjesti i razvoj ličnosti - Progres kroz suradnju između fundamentalnih zajednica (obitelj, nacija, EU, čovječanstvo) i jednakost među ljudima, nacijama, manjinama, etničkim skupinama i spolu 	<p>Temelji se na PET OBLASTI: biološka, psihološka, interpersonalna, socio-kulturološka i oblast okružja. Sadržaji (tematske oblasti) na kojima se kurikulum temelji povezane su s relacijama koje dijete gradi prema sebi, drugima i svijetu koji ga okružuje.</p>	<p>SADRŽAJ DOKUMENTA (dijelovi):</p> <ul style="list-style-type: none"> - Načela - Zahtjevi u odnosu na učenje i razvoj - Oblasti učenja i razvoja - Ciljevi ranoga učenja - Procjenjivanje - Provjera progressa u drugoj godini - Procjena na kraju EFYS – Profil - Informacije koje se daju lokalnoj upravi 	<p>SADRŽAJ</p> <p>Načela:</p> <ul style="list-style-type: none"> - osnaživanje - cjeloviti razvoj - obitelj i zajednica - odnosi <p>Stupovi, ciljevi i ishodi učenja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - blagostanje - pripadnost - doprinos - komunikacija - istraživanje. 	<p>NAČELA:</p> <ul style="list-style-type: none"> - sigurni, poštujući i uzajamni odnosi - partnerstvo - visoka očekivanja i jednakost - poštovanje različitosti - kontinuirano učenje i refleksivna praksa.
<ul style="list-style-type: none"> - Razvoj ključnih kompetencija - Komunikacija na materinskom jeziku - Komunikacija na stranim jezicima - Matematička kompetencija - Kompetencija za prirodoslovlje - Digitalna kompetencija - Učenje učenja - Smisao za inicijativu i poduzetništvo - Estetska i artistska svijest i izražavanje 	<p>Za tematske su oblasti definirani ciljevi i ciljevi učenja, očekivane kompetencije koje će se razviti i usvojiti, aktivnosti i mogućnosti koje se nude djeci.</p>	<p>VODEĆA NAČELA:</p> <ul style="list-style-type: none"> - jedinstveno dijete koje konstantno uči i može biti rezilijentno (otporno), sposobno, pouzdano i sigurno u sebe - djeca uče biti snažna i neovisna kroz pozitivne odnose - djeca uče i razvijaju se u okružju koje je povoljno, koje odgovara na individualne potrebe; postoji snažna veza između praktičara i roditelja - djeca se razvijaju i uče na različite načine i u različitim razdobljima te se pozornost posvećuje djeci s posebnim potrebama. 	<p>Kurikulum za svu djecu (jaslice, vrtić) organiziran je kroz četiri stupa: načela, stupovi, ciljevi i ishodi.</p> <p>NAČELA: fundamentalna očekivanja.</p> <p>STUBOVI: opisuju pet oblasti učenja i razvoja.</p> <p>CILJEVI: opisuju posebnosti okružja i pedagogija koje daju potporu djeci u učenju i razvoju.</p> <p>ISHODI UČENJA: opsežne izjave o učenju koje je vrijedno, služe za planiranje kurikula, procjenjivanje dječjeg napredovanja i evaluaciju.</p>	<p>PRAKSA:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Holistički pristupi - Responzivnost prema djeci - Učenje kroz igru - Intencionalno poučavanje - Okružja za učenje - Kulturološke kompetencije - Kontinuitet u učenju i prijelazi - Procjenjivanje za učenje.

<ul style="list-style-type: none"> - Ključni razvojni zadatci - Samopoimanje i samosaznavanje - Domovina i ljudi - Europski identitet – univerzalna kultura - Obrazovanje za aktivno građanstvo - Ekonomsko obrazovanje - Obrazovanje za svijest o okružju - Učenje učenja - Tjelesno i mentalno zdravlje - Priprema za odraslo doba - Načela unaprjeđivanja jednakih mogućnosti za učenje 		<p>OBLASTI UČENJA I RAZVOJA (tri primarne i četiri specifične oblasti – učenje i razvoj ostvaruje se preko igre i istraživanja, aktivnoga učenja i kreativnoga i kritičkoga mišljenja):</p> <ul style="list-style-type: none"> - KOMUNIKACIJA I JEZIK (omogućiti djeci bogato jezično okružje, razvijanje pouzdanja i vještina u izražavanju, govora i slušanja) - TJELESNI RAZVOJ (omogućiti djeci aktivnost i interaktivnost, razvijanje koordinacije, kontrole i pokreta) - OSOBNI, SOCIJALNI I EMOCIONALNI RAZVOJ (uključuje pomoć djeci u razvijanju pozitivnoga smisla o sebi i drugima, formiranju pozitivnih odnosa i razvoju poštovanja prema drugima) - PISMENOST (uključuje poticanje djece na početno pisanje i čitanje te davanje širokoga spektra raznovrsnih materijala koji će potaknuti zanimanje) - MATEMATIKA (uključuje pružanje djeci mogućnosti za razvijanje i unaprjeđenje svojih vještina brojenja, razumijevanja i uporabe brojeva, računskih radnji, za opisivanje oblika, prostora i mjera) 	<p>PRISTUP DJETETU Djeca su aktivni učenici koji biraju, planiraju i ulaze u izazove. To potiče klimu uzajamnosti, „slušanja“ djece (čak i kada ne pričaju), promatranje kako se aktiviraju njihove emocije, znatiželja, interesi i znanja u okružjima ranoga djetinjstva, i poticanje djece na davanje doprinosa vlastitome učenju.</p>	<p>PET ISHODA UČENJA (objašnjeni kroz aktivnosti djece i aktivnosti odgojitelja):</p> <ul style="list-style-type: none"> - DJECA IMAJU SNAŽAN SMISAO IDENTITETA (djeca se osjećaju sigurno i podržano; razvijaju autonomiju, međuovisnost, otvorenost i smisao za djelovanje; razvijaju znanje i pouzdanost u samoidentitete; uče ulaziti u interakcije s drugima s pozornošću, empatijom i poštovanjem) - DJECA SU POVEZANA I DOPRINOSE SVOME SVIJETU (djeca razvijaju smisao za pripadanje skupini i zajednicama i imaju razumijevanje uzajamnih prava i obveza nužnih za aktivno sudjelovanje u zajednici; odgovaraju na različitosti s poštovanjem; razvijaju svijest o poštenju; postaju socijalno odgovorna i pokazuju poštovanje prema okružju) - DJECA IMAJU SNAŽAN OSJEĆAJ BLAGOSTANJA (djeca postaju snažna u svome socijalnom i emocionalnom blagostanju; preuzimaju postupno odgovornost za vlastito zdravlje i fizičko blagostanje)
---	--	---	---	--

	<p>- RAZUMIJEVANJE SVIJETA (uključuje vođenje djece da stvaraju smisao o svom fizičkom svijetu i svojoj zajednici, kroz mogućnosti istraživanja, promatranja i učenja o ljudima, tehnologijama i okruženju)</p> <p>- UMJETNOSTI I DIZAJN (uključuje potporu djeci da istražuju i igraju se s različitim medijima i materijalima, i pružanje mogućnosti dijeljenja svojih misli, ideja, osjećaja kroz aktivnosti umjetnosti, igre, plesa, dizajna i tehnologije)</p> <p>Svaka je oblast dalje razrađena na podoblasti i objašnjena kroz zadatke za djecu.</p> <p>Primjer</p> <p>KOMUNIKACIJA I JEZIK SLUŠANJE I POZORNOST: djeca slušaju pažljivo u različitim situacijama; slušaju priče, sudjelujući u ključnim događajima i odgovarajući na ono što čuju s relevantnim komentarima, pitanjima ili akcijama.</p> <p>RAZUMIJEVANJE: djeca slijede instrukcije koje uključuju nekoliko ideja ili akcija; odgovaraju na pitanja „Kako?“ i „Zašto?“ o svojim</p>		<p>- DJECA SU POUZDANI I UKLJUČENI UČENICI (djeca razvijaju dispozicije za učenje kao što su radoznalost, suradnja, pouzdanost, kreativnost, posvećenost, entuzijazam, upornost, imaginacija i promišljanje; razvijaju spektar vještina i procesa, kao što su rješavanje problema, istraživanje, eksperimentiranje; ulaze u učenje kroz povezanost s ljudima, prostorom, tehnologijom i prirodnim i prerađenim materijalima)</p> <p>- DJECA UČINKOVITO KOMUNICIRAJU (djeca ulaze u verbalnu i neverbalnu interakciju s drugima zbog mnoštva razloga; rade s mnoštvom tekstova i stječu razumijevanje iz tih tekstova; izražavaju ideje i grade značenja koristeći razne medije; koriste se informacijsko-komunikacijskim tehnologijama kako bi došli do informacija, istraživali ideje i predstavljali svoje mišljenje).</p>
--	---	--	--

		<p>iskustvima i kao odgovor na priče ili događaje. PRIČANJE: djeca izražavaju sebe učinkovito pokazujući svijest o potrebama „slušatelja“; koriste se oblicima za prošlo, sadašnje i buduće vrijeme ispravno kada govore o događajima koji su se dogodili ili će se dogoditi; razvijaju svoje narative i objašnjenja spajajući ideje ili događaje.</p>		
--	--	--	--	--

AGENCIJA ZA PREDŠKOLSKO,
OSNOVNO I SREDNJE OBRAZOVANJE

Nakladnik:

Agencija za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje

Za izdavača:

Maja Stojkić, ravnateljica Agencije za predškolsko, osnovno i srednje obrazovanje

Lektura:

Karolina Vrljić

DTP:

Branka Zvečevac, spec. za grafički i web dizajn